

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านกายภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง การนำผลที่ได้จากการศึกษารูปแบบพัฒนามาวิเคราะห์และกำหนดเป็นคุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง และเสนอตัวแบบความคิดที่เป็นการเชื่อมโยงการบริหารการพัฒนาชุมชนตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยกำหนดพื้นที่ศึกษารูปแบบในชุมชนดอกแดง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสังเกต รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน หากต้องการให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นความเชื่อมโยงของสังคมหรือชุมชนนั้น ย่อมเป็นผลมาจากการศึกษาและทำความเข้าใจในภาพรวมที่เป็นบริบทของชุมชน ซึ่งจะสามารถช่วยให้ตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

เมื่อทำความเข้าใจถึงบริบทของชุมชนดอกแดงแล้ว ลำดับต่อมาคือการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้ โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงหัวข้องานวิจัย ประเด็นงานวิจัย และวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ได้

4.1 บริบทชุมชน

4.1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนโดยสังเขปของประสิทธิ์ พงศ์อุดม และจากการสัมภาษณ์พระอธิการกำพล คุณวโร เจ้าอาวาสวัดดอกแดง และสัมภาษณ์สมพงษ์ เจริญบุญ าศาสนาจารย์คริสตจักรสุวรรณคงฤทธิ์ดอกแดงรวมถึงผู้อาวุโสในชุมชน ตลอดจนการสังเกตของผู้วิจัย สามารถลำดับถึงบริบทของชุมชนดอกแดงได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่เงียบสงบรวมตัวกันอยู่ท่ามกลางทุ่งนา ทอสีเหลืองทอง ยามใกล้เก็บเกี่ยว มีต้นสักเรียงรายให้ความร่มรื่นตลอดทางเข้าหมู่บ้าน จากบันทึกของคณะมิชชันนารีหมู่บ้านดอกแดงมีอายุไม่ต่ำกว่า 150 ปี แต่เดิมเรียกว่าบ้านดอกแดงสันลำพูน โดยเชื่อว่าแต่เดิมเป็นชาวเชียงแสนที่กวาดต้อนมายังเชียงใหม่ยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” สมัยเจ้ากาวิละ โดยสามารถสันนิษฐานได้จากการที่ผู้คนส่วนหนึ่งได้อพยพกลับไปสร้างเมืองเชียงแสนขึ้นใหม่ ในปีพ.ศ. 2323 (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม 2536 : 11-13) สำหรับคำว่าแม่ดอกแดงนั้น

แต่เดิมเรียกตามสีของน้ำแม่ลายที่ไหลผ่านหมู่บ้าน ในช่วงฤดูฝนจะมีการชะล้างตะกอนดินลูกรัง ทำให้แม่น้ำเกิดความขุ่นสีแดงเข้ม มีลักษณะเหมือนคอกสีแดง จึงเป็นที่มาของชื่อบ้านแม่ดอกแดง

จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนกล่าวถึงชื่อเดิมของหมู่บ้านนี้ว่า “แม่ดอกแดงสันลำพูน” เนื่องจากหลังจากการอพยพกลับเชียงแสนแล้ว มีชาวลำพูนอพยพหนีความแห้งแล้งเข้ามาทำนากในผืนดินอันอุดมสมบูรณ์แห่งนี้ และยังมีชาวไทจีนและไทลื้อ ซึ่งอพยพมาจากหลายถิ่นฐาน เช่น จากแคว้นสิบสองปันนา และจากเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพพม่า โดยอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ในอำเภอคอยสะเก็ด ที่หมู่บ้านป่าป้อ รวมถึงบ้านดอกแดง ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ในปัจจุบันว่ามีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากถิ่นฐานเดียวกัน เช่น สำเนียง ภาษาพูด ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน โดยมีการตั้งถิ่นฐานที่ตำบลสง่าบ้านและตำบลป่าลานในตอนแรก ซึ่งแต่เดิมชุมชนดอกแดงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของตำบลป่าป้อ

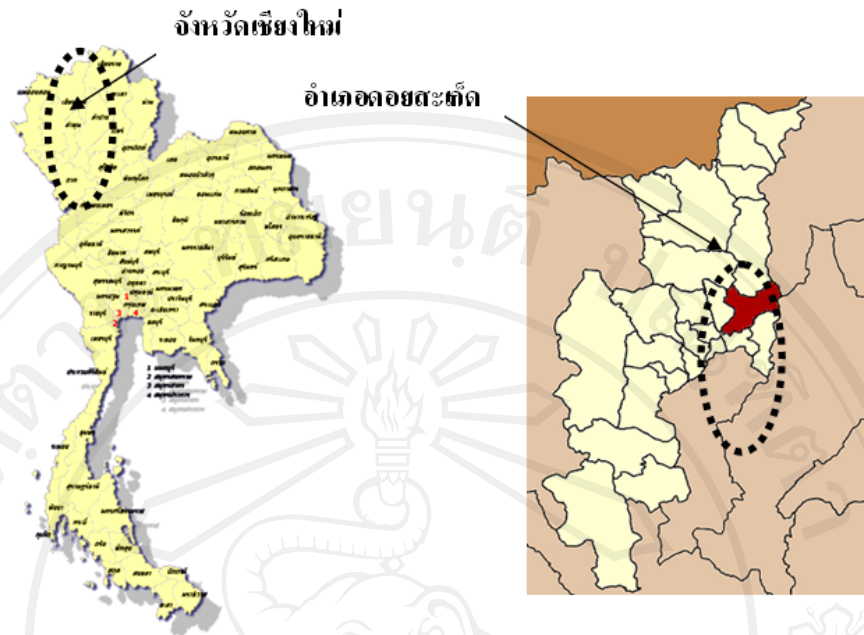
ต่อมา มีการขยายพื้นที่ของหมู่บ้าน และเมื่อประชากรหนาแน่นขึ้นจึงขอแยกตำบลออกจากตำบลป่าป้อ มาตั้งตำบลใหม่เป็นตำบลสง่าบ้าน นอกจากนี้จากบันทึกของคณะมิชชันนารีเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในพื้นที่ตำบลสง่าบ้าน ได้กล่าวถึงชนชาติไทลื้อจากอำเภอเชียงแสน ที่ได้ถูกกวาดต้อนให้มาอาศัยในพื้นที่ ในยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2413 ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านดอกแดง เนื่องจากมีชื่อคล้ายกับบ้านดอกแดงผาด้าย ซึ่งอยู่ริมถนนสายเชียงใหม่ - เชียงราย ทำให้เกิดความสับสนทางราชการ และผู้นำทางปัญญาของหมู่บ้านเกิดความคิดว่าคำว่า “แม่” เป็นสรรพนามสำหรับผู้หญิง สื่อถึงความอ่อนแอจึงตัดออก กลายเป็นที่มาของชื่อบ้านดอกแดงจนถึงปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานบ้านดอกแดง อยู่ร่วมกันในลักษณะกระจุก โดยมีทุ่งนาล้อมรอบ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวดองกันเป็นระบบเครือญาติ 2 ศาสนา ทั้งพุทธ และคริสต์ อยู่ร่วมกัน ชุมชนที่นับถือพุทธ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออก ชาวบ้านเรียกว่า “หลายหน้า” ส่วนชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์อยู่ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

4.1.2 ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง อาณาเขตและลักษณะทางกายภาพ

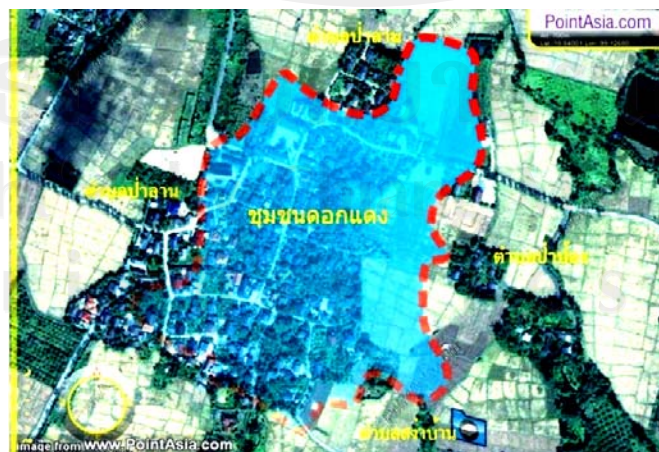
ชุมชนดอกแดงตั้งอยู่ในเขตตำบลสง่าบ้าน หมู่ 1 ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 20 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอคอยสะเก็ดประมาณ 6 กิโลเมตร มีถนนแยกเข้าหมู่บ้านประมาณ 800 เมตร มีแม่น้ำลายไหลผ่าน เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตร ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วน (ชุดดินสันทราย) เป็นพื้นที่รับน้ำจากชลประทานเขื่อนแม่กวงอุดมธารา ทำให้เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีลักษณะเป็นชนบทกึ่งเมือง

ภาพที่ 4.1 แผนที่ตั้งพื้นที่ศึกษา

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเพาะปลูก และมีทางหลวงสาย ดอยสะเก็ด-บ่อสร้าง ตัดผ่านเขตตำบลทางทิศตะวันออกของชุมชนดอกแดง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลเชิงคอย	ตำบลป่าลาน
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านป่าฝาง	ตำบลสง่าบ้าน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านป่าป้อ	ตำบลป่าป้อ
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านป่าเหียง	ตำบลป่าลาน

ภาพที่ 4.2 แผนที่ตั้งชุมชนดอกแดงและขอบเขตชุมชน

สำหรับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ในด้านแหล่งน้ำนอกจากจะมีระบบชลประทานจากเขื่อนแม่กวงอุดมธาราเข้าถึงพื้นที่เกษตรแล้ว บ้านดอกแดงยังมีน้ำแม่ลายไหลผ่านหมู่บ้าน มีการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งมีนายสมจิตร ขัติทะจักร เป็นประธาน มีสมาชิก 45 ครัวเรือน และเป็นสมาชิกกลุ่มทำนาด้วย มีการรวมกลุ่มชุดลอกลำเหมืองและเหมืองไส้ไก่ที่ตื้นเขิน และจัดสรรการใช้น้ำให้เพียงพอต่อการเกษตร มีการสร้างและซ่อมแซมเหมืองฝายให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา

การจัดการปัญหาขยะในหมู่บ้าน มีการจัดการปัญหาขยะในหมู่บ้านโดยมี การรณรงค์ประชาสัมพันธ์คัดแยกขยะในครัวเรือน โดยการนำกลับมาใช้ใหม่ แยกขยะ ที่สามารถขายได้ให้กับผู้รับซื้อของเก่า เศษวัสดุที่ย่อยสลายได้นำขายให้กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ หรือทำการฝังกลบ

ในด้านป่าไม้ หมู่บ้านดอกแดงแม้ว่าจะไม่มีทรัพยากรป่าไม้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การรักษาทรัพยากรธรรมชาตินับเป็นอีกจิตสำนึกหนึ่งที่ชาวบ้านดอกแดงร่วมกัน ปลุกต้นไม้ตามสถานที่สำคัญ เช่นวัด โรงเรียน โบสถ์ของชาวคริสต์ รวมถึงที่สาธารณะและปลุกต้นไม้สักริมทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมและให้ความร่มรื่นแก่ผู้สัญจรไปมา

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวและการเรียนรู้ภายในพื้นที่ นอกจากวัดดอกแดงจะเป็นสถานที่รวมจิตใจของหมู่บ้าน ยังมีพระประธานก่ออิฐถือปูนฝีมือช่างท้องถิ่น อายุกว่า 200 ปี ธรรมชาติหลวงโบราณ รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาล้านนา และหอสมุดโบราณ ทั้งนี้ในชุมชนยังมีศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ ให้ความรู้ทางการเกษตรการประกอบอาชีพและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.1.3 การปกครองและประชากร

ชุมชนดอกแดงตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสง่าบ้าน มีการปกครองในรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่น บ้านดอกแดงมีครัวเรือนทั้งสิ้น 153 ครัวเรือน ประชากร 495 คน แยกเป็น ชาย 222 คน หญิง 273 คน ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันของหมู่บ้านดอกแดงคือ นายสมจิตร ขัติทะจักร รับผิดชอบดูแลบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่เป็นเผยแพร่ข่าวสารของทางราชการ และถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 6 คน

นอกจากผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันแล้ว ในด้านของการปกครองชุมชนบ้านดอกแดงยังมีบุคคลที่ชาวบ้านต่างให้ความเคารพเชื่อถือและศรัทธา ในเรื่องของปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน คือ อดีตผู้ใหญ่บ้านดอกแดง นายเกษม พานวนทิส และนายอุดม พานวนทิส ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนในด้านของการทำการเกษตรแบบพอเพียง ทำให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง รวมถึงด้านการปกครองที่ได้มีการออกกฎระเบียบของชุมชน

เพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตาม โดยได้จัดตั้งเป็น “ศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านดอกแดง หมู่ที่ 1 ตำบลสง่า บ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”

4.1.4 การนับถือศาสนา

พุทธศาสนา	ร้อยละ 70
ศาสนาคริสต์	ร้อยละ 30

4.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

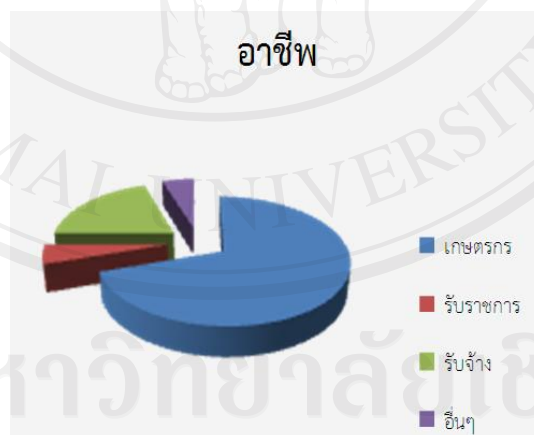
การใช้ที่ดินในตำบลบ้านแหวนปัจจุบันซึ่งมีทั้งหมด 750 ไร่ ได้แบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน ออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 550 ไร่
2. ใช้ประโยชน์เพื่ออยู่อาศัยประมาณ 200 ไร่

นอกจากนี้ยังพบการจัดสรรที่ดินบางส่วนในชุมชนแบ่งขายเพื่อนำไปสร้างเป็นบ้านพักอาศัย โดยพบ 1 โครงการซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มต้นโครงการ

4.1.6 การประกอบอาชีพ/สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรประมาณ ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพรับจ้างที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คือ ทำนา ทำสวน พืชเศรษฐกิจคือ ข้าว

ภาพที่ 4.3 กราฟแสดงรายละเอียดการประกอบอาชีพ

- อาชีพเกษตรกร	60 %
- อาชีพรับราชการ	20 %
- อาชีพรับจ้างทั่วไป	20 %

สภาพเศรษฐกิจโดยภาพรวมของชุมชนดอกแดงจะประกอบด้วยสภาพเศรษฐกิจทางเกษตรกรรม เนื่องจากสภาพพื้นที่ของชุมชน เป็นที่ราบลุ่มซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำให้ประชากรมีอาชีพหลักคือ การทำการเกษตร ได้แก่ การทำนา ทำสวน เป็นหลัก ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผักปลอดสารฯ อาชีพรอง ได้แก่ งานด้านประติมากรรมงานศิลป์, การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรคือการผลิตข้าวซ้อมมือและงานตัดเย็บ ในปี พ.ศ. 2535 คณะกรรมการหมู่บ้านได้ริเริ่มหาแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหาจากระบบนายทุน เพื่อลดช่วงว่างระหว่างคนจนและคนรวยและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ดีมีสุขทั่วหน้า จึงได้เริ่มการรวมกลุ่มทางการเกษตรขึ้น เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน และกลุ่มเกษตรกรเพาะเห็ดเป็นต้น ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเกษตรกรและผู้มีฐานะดีในหมู่บ้าน ในการระดมทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนในการช่วยเหลือ ในปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับที่เป็นที่น่าพอใจ สามารถแก้ไขปัญหาการตกเขียวให้หมดไปได้ อีกทั้งมีการรวมกลุ่มต่างๆ เพิ่มขึ้นมาพัฒนาหมู่บ้านครอบคลุมหลายด้าน ซึ่งรายได้เฉลี่ยของประชากรในตำบล 70,744 บาท (ข้อมูล จปฐ. 2553) ซึ่งถือเป็นรายได้ที่จัดอยู่ในขั้นดีพอ สำหรับเกษตรกร เนื่องจากมีการนำกลไกการบริหารจัดการแบบยั่งยืน ในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีผลผลิตมีคุณภาพ ราคาผลผลิตสูงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรกรรมอย่างเหมาะสม ผู้บริโภคเชื่อมั่น เนื่องจากเกษตรกรไม่ใช้เคมีภัณฑ์ในกระบวนการผลิต

4.1.7 สภาพสังคม

เนื่องจากสภาพสังคมยังคงเป็นสังคมชนบท ลักษณะครอบครัวของชุมชนบ้านดอกแดง จึงเป็นครอบครัวขยายเมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายจะย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง เพื่อช่วยทำงาน หรือ อาจจะแยกมาตั้งบ้านเรือนใหม่แต่ก็จะยังอยู่ในละแวกเดิม ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติยังคงมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดและมีการพึ่งพาอาศัยกันค่อนข้างสูง ให้ความสำคัญการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้รู้จักความกตัญญูต่อบิดามารดา และบุตรหลานต้องเอาใจใส่ดูแลบิดามารดาของตนเองยามแก่เฒ่า

ลักษณะความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านจะเป็นไปในลักษณะเครือญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญเคารพนับถือตามความอาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่ รวมถึงการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งต่อญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนในชุมชนเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ไม่มีการแบ่งแยกกัน โดยกลุ่มตระกูลที่เก่าแก่และมีมากในชุมชน คือ กลุ่มตระกูล ขัติยะจันทร์, อดุสยะ, มณีศักดิ์ และพานวนทิส

โดยมีรูปแบบการดำเนินการของสังคม ภายใต้ความร่วมมือของชุมชน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลปัญหาภายในหมู่บ้าน การระดมความคิด เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และเน้นการกระบวนกรมีส่วนร่วม โดยการประชาคมหมู่บ้าน

ภายในชุมชนบ้านดอกแดงมีการอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 70 และศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 30 และยังมีการนับถือผีอยู่บ้างบางส่วน คือ ผีบ้านผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะเห็นได้จากการสืบทอดประเพณี มีการบูชาด้วยเครื่องบูชาต่างๆรวมถึงการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์อื่นๆด้วย ชุมชนบ้านดอกแดงมีศาสนสถานซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญอยู่ 2 แห่ง ได้แก่

1. วัดดอกแดง ซึ่งมีพระอธิการกำพล คุณวโร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน วัดดอกแดงจะเป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน ซึ่งจะมีพระและสามเณรแวะเวียนมาจำพรรษาอยู่ในวันสำคัญอยู่ตลอด
2. โบสถ์สุวรรณดวงฤทธิ์ เป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เช่น การร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า การแต่งงาน งานวันคริสต์มาสและอื่นๆ เช่นเดียวกับของศาสนาพุทธ โดยมี ศาสนาจารย์ สมพงษ์ เจริญบุญ ดำรงตำแหน่งผู้นำทางศาสนาอยู่ ณ ปัจจุบัน

จากการสังเกตพบว่าทั้ง 2 ศาสนา มีลักษณะการพึ่งพาอาศัยและคอยช่วยเหลือในการทำกิจกรรมชุมชน และมีการเข้าร่วมงานบุญของแต่ละศาสนาโดยไม่มีการแบ่งแยก เช่น งานทอดผ้าป่าหรืองานปอยหลวงของ ทางวัด งานคริสต์มาสงานขอบคุณพระเจ้าของชาวคริสต์ เป็นต้น โดยเป็นการเปิดกว้างของชาวชุมชนที่จะมีส่วนร่วมระหว่างศาสนา ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเพื่อร่วมงานของอีกศาสนาหนึ่งอยู่อย่างสม่ำเสมอ

4.1.8 สถาบันการศึกษา

ถึงแม้ว่าภายในชุมชนบ้านดอกแดงจะไม่มีสถานศึกษา แต่เด็กและเยาวชนทุกคนในหมู่บ้านก็ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ประชาชนที่มีอายุ 15-60 ปี อ่านออกเขียนได้ทุกคน โดยคนในชุมชนได้ส่งบุตรหลานให้เข้ารับการศึกษาล่าเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าป้อ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไปประมาณ 1 กิโลเมตร การเดินทางไปเรียนจะใช้รถจักรยาน หรือผู้ปกครองไปรับ-ส่ง โดยเปิดสอนในระดับชั้นเตรียมความพร้อม (อนุบาล) ระดับประถมศึกษา และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในชุมชนบ้านดอกแดงยังมีศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านดอกแดงเก่าปัจจุบันได้ถูกใช้เป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กเล็ก และได้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมศาสนาและเทศบาลตำบลงาบ้านซึ่งรับดูแลเด็กเล็กทั้งภายในและภายนอกชุมชน เนื่องมาจากผู้ปกครองไม่มีเวลาเลี้ยงดู เพราะต้อง

ออกไปประกอบอาชีพหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว แนวการสอนเน้นพัฒนาศักยภาพร่างกายและสติปัญญาของเด็ก มีครูผู้ดูแล คือ นางเกษร มณีศักดิ์ ตำแหน่งหัวหน้าศูนย์พัฒนาการเด็ก

นอกจากนี้ในหมู่บ้านได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง และการฝึกอบรมพัฒนาความรู้ ทักษะการประกอบอาชีพ ให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย สุขภาพอนามัย มีหอกระจายข่าวสารประชาสัมพันธ์นอกจากนี้ยังมีการประชุมประชาคมประจำทุกเดือน มีศูนย์ข้อมูลโบราณในวัด เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศาสนาและด้านอื่นๆสำหรับผู้สนใจ และส่งเสริมเยาวชนให้เรียนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์

กลุ่มผู้นำในชุมชนเข้ารับการอบรมฝึกทักษะ ความรู้ด้านต่างๆ เพื่อมาเผยแพร่ให้กับสมาชิก และผู้สนใจ เช่น การอบรมทำปุ๋ยชีวภาพจากกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะเห็ดจากสำนักงานเกษตรอำเภอคอยสะแก และการเรียนรู้กฎหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่

จากบริบทชุมชนที่ปรากฏ ผู้วิจัยได้ศึกษาความเชื่อมโยงถึงสถานการณ์ในด้านการพัฒนาด้านกายพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการปกครอง เพื่อนำประเด็นที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาศึกษารูปแบบการพัฒนาของชุมชน และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นลักษณะชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งยังสามารถกำหนดตัวแบบที่เป็นการเชื่อมโยงการบริหารการพัฒนาชุมชน ตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดอกแดง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่หมู่ 1 ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากผลการศึกษาพบประเด็นการพัฒนาชุมชนในแต่ละด้าน ดังนี้

4.2 ลำดับพัฒนาการด้านกายภาพพื้นที่

เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ พบว่าพื้นที่ตั้งของบ้านดอกแดงเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองเชียงใหม่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดำรงชีพด้วยการ ทำนาทำสวน ด้วยทำเลที่ตั้งดังกล่าวจึงทำให้บทบาทของชุมชนเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อป้อนสู่ตลาดหลักคือตัวเมืองเชียงใหม่ ที่มีความต้องการในการบริโภคสูง ทำให้ชุมชนต้องเร่งเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อตอบสนองความต้องการการบริโภคของเมืองเชียงใหม่ที่ถือเป็นเมืองแม่ จากวงจรดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ชุมชนต้องพึ่งพาสารเคมี ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ถูกนำมาเป็นตัวเร่งผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดรับซื้อ ถือเป็นวงจรที่ทำให้ชาวชุมชนดอกแดงไม่สามารถหลุดพ้นจากการพัฒนากระแสหลัก ส่งผลให้เกษตรกรในชุมชนต้องประสบกับการขาดทุนสะสม เกษตรกรต้องกลายเป็นนักลงทุนในนาข้าว เนื่องจากการใช้เคมีภัณฑ์ต่างๆ มีต้นทุนที่สูง เป็นสาเหตุทำให้เศรษฐกิจชุมชนตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการล่มสลาย โดยมีข้อบ่งชี้ทั้งด้านสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเช่นดินเสื่อมสภาพ เกิดการปนเปื้อนของ

สารพิษในน้ำ ในอากาศ สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในระบบนิเวศน์เสื่อมสลายลงไป นาข้าวเกิดโรคระบาด เพราะสภาพของดินเสื่อมลงอันเป็นผลสืบเนื่องจากการใช้สารเคมี อีกทั้งชาวชุมชนยังนิยมเผาตอซังข้าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อตรงต่อสภาพของดิน

จากการที่ชุมชนดอกแดงได้ใช้เคมีภัณฑ์ในกระบวนการผลิต ถือเป็นการพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอก ไม่ต่างจากชุมชนอื่น สิ่งที่เกิดขึ้นต่อด้านกายภาพพื้นที่ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพของดิน ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ เกษตรกรจะต้องเพิ่มสัดส่วนการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่มากขึ้น เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ระบบนิเวศน์วิทยาก็ได้รับผลกระทบ เช่น แมลงต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในแปลง เพราะปลูก ซึ่งเป็นตัวควบคุมศัตรูพืชตามธรรมชาติที่มีปริมาณลดลง ทำให้ต้องใช้ยาฆ่าแมลงในสัดส่วนและสูตรการผสมที่เพิ่มขึ้นเพื่อเอาชนะศัตรูพืชหรือวัชพืช การใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตนอกจากจะทำให้เกิดการปนเปื้อนในดินแล้ว ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนแหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำเป็นที่รองรับมลพิษ ส่งผลให้ทั้งคนและสิ่งมีชีวิตอื่น ได้รับผลกระทบจากสารพิษที่ปนเปื้อนในดิน รวมถึงในแหล่งน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

“เมื่อสิบปีก่อน ปลาที่นี่จะเป็นโรคเกือบทุกตัว ผิวหนังจะลอกร่อน นามากินก็ไม่ได้ ในน้ำไม่มีปลา ในนามิแต่สารเคมี คนทำไร่นาก็เหมือนกันลงไปน้ำขึ้นมาจะเกิดเป็นตุ่มพุพองตามร่างกาย”

(สัมภาษณ์สมจิตร ขัตติยะจักร)

“เมื่อก่อนใช้สารเคมีผสมน้ำมันดีเซลฉีดพ่นในนาข้าว เพื่อเร่งกำจัดศัตรูพืช ทำให้ ปู ปลา หนู ไม่รอด ตายหมด สภาพแวดล้อมถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤติ”

(สัมภาษณ์ ยศพันธ์ นิกากแก้ว)

จากการศึกษาบริบทชุมชนด้านกายภาพพื้นที่ พบว่าที่ผ่านมามีผลจากการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง รวมถึงเคมีภัณฑ์ต่างๆ ทำให้สภาพดิน น้ำ สิ่งแวดล้อมปนเปื้อนมลพิษ ก่อให้เกิดภาวะดินเสื่อม พืชหรือสิ่งมีชีวิตเสื่อมสภาพ อีกทั้งน้ำยังมีคุณภาพที่ต่ำลงอันเกิดจากการปนเปื้อนสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ ท้ายที่สุดคนในชุมชนในฐานะผู้ใช้สารเคมีก็เสื่อมตามทั้งสุขภาพร่างกายและภาวะต้นทุนที่สูงการลงทุนไม่คุ้มค่างับต้นทุนค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ต้องหาแหล่งเงินทุนมาใช้หมุนเวียนในการประกอบอาชีพรวมถึงค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เกิดภาวะหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ เกษตรกรจึงขายพื้นที่ทำกินของตน เพื่อนำเงินที่ได้ไปปลดปล่อยหนี้สินที่ไปกู้ยืมมา รวมถึงทดลองประกอบอาชีพอื่น ปัญหาที่ตามมาคือการไม่มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพ ขาดที่ทำกิน

“เมื่อก่อนชาวไร่ชาวนาในชุมชนต้องอาศัยเงินกู้ ต้องเอา
โฉนดที่ดินไปค้ำประกันเงินกู้กับทาง ธกส.(ธนาคารเพื่อ
การเกษตรและสหกรณ์) หรือไม่ก็นำไปค้ำเป็นประกันกับ
นายทุนเงินกู้ในระบบ พอขายข้าวได้ก็ต้องรีบเอาเงินไป
ชำระเพื่อจะได้เอาเงินมาทำทุนต่อ ที่ชำระไปไม่ใช่เงินต้น
แต่เป็นดอกเบี้ย ขาดทุนทุกปีจะเอาเงินที่ไหนไปใช้กินทั้ง
ต้นทั้งดอก หากต้องการใช้เงินกินทั้งหมด ก็ต้องขายที่ ถึง
จะมีเงินพอไปปลดหนี้”

(สัมภาษณ์อุดม พานวนทิต)

จากที่มาและลำดับความสำคัญที่เกิดขึ้น ชาวชุมชนดอกแดงจึงมองเห็นและตระหนัก
ถึงปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงเกิดร่วมมือในการแสวงหาทางออกที่จะหลุดพ้นจากปัญหา
โดยถือเป็นลำดับความรุนแรงจำเป็นเร่งด่วน เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดจากความต้องการอย่าง
แท้จริง (Felt Needs) ที่ต้องได้รับการแก้ไข เป็นสิ่งที่ชุมชนเดือดร้อนต้องขจัดให้หมดไป ดังนั้น
การแก้ไขปัญหาก็มาจากการที่แท้จริงของชาวชุมชนดอกแดง ในการปรับเปลี่ยนแนวคิด
การใช้ดิน น้ำ สิ่งแวดล้อม ชาวชุมชนได้ร่วมแสวงหาแนวทางที่จะประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน
ชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอก จึงได้ดำเนินการจัดตั้งองค์กรชุมชน
ที่รองรับการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดยเริ่มจากการก่อตั้ง “กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์” วัตถุประสงค์หลัก
คือ ลดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์ที่เป็นสารเคมี และมีจุดมุ่งหมาย คือ เกษตรกรสามารถ เรียนรู้เพื่อเข้าใจ
ถึงกระบวนการวิธีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ แล้วนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องการที่จะให้ผู้คนสามารถทำปุ๋ย
ใช้เองได้ เป็นหลักการพึ่งพาตนเอง และปรับใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และผลการพัฒนาที่เห็น
ได้อย่างชัดเจนนั้นคือ คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ได้กลับสู่ภาวะสมดุล

“เริ่มแรกที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ผลผลิตจะได้น้อยกว่าใช้สารเคมี
แต่เมื่อผ่านไปสักสองปีพอดินปรับสภาพได้ ผลผลิตก็
ใกล้เคียงกับการใช้เคมี ตอนนี้แทบไม่แตกต่างกันแล้ว
เรื่องผลผลิต แต่ด้านราคาปุ๋ยอินทรีย์จะขายได้ราคาดีกว่า
คนซื้อเชื่อมั่นเพราะปลอดภัย มองระยะยาวแล้วคุ้มกว่า
กัน ปลอดภัยทั้งคนทำ คนกิน นอกจากดินน้ำดีจะดีขึ้น
แล้ว ต้นทุนค่าใช้จ่ายก็ลดลงกว่าครึ่ง”

(สัมภาษณ์ผ่องศรี ด้านบุรพา)

เมื่อชาวชุมชนได้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี โดยหันมาพึ่งตนเองด้วยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อปรับสภาพดินแล้ว จึงมีแนวคิดที่จะนำวิธีการเกษตรแบบยั่งยืนมาใช้ โดยการลดและงดการใช้ ยาฆ่าแมลง ถือเป็นลำดับการพัฒนาของชุมชนอีกขั้น

“ศัตรูพืชที่มีอยู่ในแปลงไร่แปลงนา จะใช้วิธีการควบคุม หรือการไล่แมลงโดยใช้สารสกัดจากธรรมชาติ เช่น ใช้น้ำส้มควันไม้ฉีดพ่นไล่แมลง ใช้กากขี้ไก่ในการควบคุม ปริมาณหอยเชอร์รี่และด้วงเพลี้ย ใช้หอยเชอร์รี่ผสมกับน้ำ หมักชีวภาพฉีดพ่นเพิ่มภูมิคุ้มกันทานโรคให้กับพืช แม้ผลที่ได้รับจะไม่ทันใจเท่ากับสารเคมี แต่ในระยะยาวแล้วมีความยั่งยืนกว่า”

(สัมภาษณ์สิงห์แก้ว รันจะวรรณ)

โดยผลที่ตามมาคือ ระบบนิเวศน์กลับคืนสู่ภาวะปกติ แมลงที่เป็นตัวควบคุมศัตรูพืช กลับคืนมา ซึ่งเป็นกลไกตามธรรมชาติที่ระบบนิเวศน์ออกแบบไว้อย่างลงตัว ทั้งยังสามารถลดต้นทุนในการผลิตลงได้

“ตอนนี้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นมาก คนในชุมชนก็เข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เช่นหากไปเอาแรงทำนา (ลงแขก)หรือไปรับจ้างทำนากัน หากเจ้าของที่นาใช้สารเคมี ในปีต่อไปจะหาคนมาช่วยทำนาได้ยากมาก แม้แต่จ้างคนมาทำก็ไม่ค่อยมี เพราะชาวบ้านเขาจะรับรู้ทางร่างกายทันทีเลยว่าใครใช้เคมี จะเกิดเป็นตุ่มหนอง หรือเกิดแผลขึ้นตามร่างกาย”

(สัมภาษณ์ ดวงคำ ขุ่ยอภัย)

เมื่อความสมบูรณ์ของพื้นที่ด้านสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศน์ เริ่มกลับคืนมา อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงสภาพดิน น้ำ รวมถึงการใช้อินทรีย์สารในการทำกิจกรรม ส่งผลให้เกษตรกรเริ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากต้นทุนที่ต่ำลง และลดความเสี่ยงด้านสุขภาพจากสารเคมี

เมื่อชุมชนเริ่มมองเห็นหนทางในการดำรงชีพโดยการพึ่งพาตนเอง ทว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากอดีต และส่งผลถึงปัจจุบันคือสถานะการขาดที่ดินทำกิน จึงเกิดการเรียกร้องสิทธิชุมชนด้านกายภาพพื้นที่โดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน เพื่อทำการแก้ไขแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยชาวชุมชนดอกแดงต้องการเปลี่ยนแปลงงบประมาณที่ตั้งไว้เพื่อใช้ก่อสร้างในส่วนโครงสร้างพื้นฐานโดยชาวชุมชนดอกแดงได้ร่วมกันเรียกร้องเปลี่ยนแปลงโครงการเป็น “การจัดซื้อที่ดิน เพื่อจัดตั้งเป็นที่สาธารณะประโยชน์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้านเกษตรกรรม” โดยต้องการให้ที่ดินผืนนี้เป็นแหล่งฝึกอาชีพ ให้ความรู้รวมถึงเป็นที่ประกอบอาชีพของชุมชน โดยชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ จากการทำกิจกรรมในพื้นที่ดินแปลงนี้

“ตอนแรกทางหน่วยงานรัฐไม่ได้เห็นตามชุมชน
รัฐจะสร้างถนน แต่คนในชุมชนได้ตกลงร่วมกัน
ต้องการอยากจะได้พื้นที่สักแปลงมาเป็นที่ส่วนกลาง
เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมทางการเกษตร ชุมชนต้อง
เรียกร้องโดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน ทางรัฐจึง
เปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของ
ชุมชน”

(สัมภาษณ์ อุดม พานวนทิต)

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าในอดีตเมื่อประมาณ 20 ปี ชาวชุมชนดอกแดงได้มีการตั้งรับและป้องกันการขยายกว้างของความเป็นเมืองเข้าสู่พื้นที่ชุมชน อันเป็นวิธีที่จะรักษาลักษณะทางกายภาพพื้นที่ที่ถูกความเป็นเมืองเข้ามาคุกคาม ถือเป็นการมองภาพอนาคตร่วมกันว่าต้องการให้ชุมชนของตนเองเป็นเช่นไร

“เมื่อประมาณ 20 กว่าปีก่อน คนในชุมชนได้ร่วมกัน
ปลูกต้นสักตลอดแนวถนนทางเข้าหมู่บ้าน และใน
ชุมชน จุดประสงค์หลักคือไม่ต้องการให้ถนนถูกขยาย
ในอนาคต เพราะความเจริญที่รวดเร็วจะมาพร้อมกับ
การขยายเส้นทาง ทุกวันนี้มีหลายหน่วยงานต้องการ
ขยายผิวจราจร แต่ชุมชนไม่ยอมให้ตัดต้นสักที่ร่วมกัน
ปลูกสองข้างทาง เป็นการรักษาวิถีชุมชนไว้โดยใช้ต้น
สักเป็นตัวปกป้องพื้นที่”

(สัมภาษณ์เกษม พานวนทิต)

เมื่อได้ศึกษาลำดับพัฒนาการด้านกายภาพพื้นที่ของชุมชนดอกแดงแล้ว พบว่าการพัฒนาชุมชนโดยแท้จริงแล้วคือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนดอกแดงได้ลดการพึ่งพาจากภายนอก อันเป็นเศรษฐกิจกระแสหลักที่เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนชนบทไทย และส่งผลกระทบต่อ การดำเนินวิถีชุมชนเดิม แต่ชาวชุมชนดอกแดงก็พร้อมที่จะก้าวออกมาจากพันธนาการดังกล่าว โดยหันไปประยุกต์และปรับใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องและตรงต่อความต้องการของชุมชน อันเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอก ทั้งการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต โดยการลดและคงใช้เคมีภัณฑ์ ตลอดจนเรียกร้องสิทธิในความต้องการที่แท้จริงของชุมชนในด้านที่ทำกิน โดยการต่อสู้เรียกร้องให้ภาครัฐสนับสนุนจัดตั้งพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนดอกแดงได้ที่ดินพื้นที่ 1 แปลง มาเป็นพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน เพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แม้เบื้องต้นจะได้รับการคัดค้านจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม อีกทั้งชาวชุมชนยังได้ร่วมวางแผนอนาคตร่วมกันที่จะปกป้องพื้นที่ของตนเองจากการขยายกว้างของเมือง โดยการปลูกต้นไม้ เป็นรูปแบบในการปกป้องและพัฒนาสภาพพื้นที่ จากสภาพที่ปรากฏล้วนเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนดอกแดงแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4.3 พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนดอกแดง

จากการศึกษาวิจัยข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชนดอกแดง ผลจากการศึกษาพบว่า จากสภาพพื้นที่ของชุมชนในปัจจุบันที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและทรัพยากรแหล่งน้ำ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหาของชาวชุมชนในด้านกายภาพพื้นที่ จึงทำให้ชาวชุมชนดอกแดง สามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรกรรมได้หลากหลายรูปแบบขึ้น เช่น การผลิตข้าวหอมมะลิ หรือผักปลอดสารพิษ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสามารถนำผลผลิตจำหน่ายสู่ท้องตลาดและในขณะเดียวกันก็สามารถนำผลผลิตส่วนหนึ่งมาใช้บริโภคในครัวเรือน ทำให้ชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาตลาดภายนอกเท่าใดนัก

จากการศึกษาพบข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งว่า ในชุมชนดอกแดงได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยรูปแบบกลุ่มอาชีพที่พบนั้น เป็นทั้งแบบทางการและกึ่งแบบทางการ โดยแต่ละกลุ่มอาชีพก็จะมีพัฒนาการที่น่าสนใจ เช่น กลุ่มเกษตรทำนา มีที่มาและความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มคือ การขาดพลังอำนาจในการต่อรองกับตลาดที่รับซื้อพืชผลทางการเกษตร โดยรูปแบบที่ถูกกระทำนั้น เช่น การถูกกดราคาข้าวจากพ่อค้าคนกลาง โดยผู้รับซื้อหรือพ่อค้าคนกลางจะมีอำนาจ ในเรื่องทุนรวมถึงที่กองเก็บพืชผลทางการเกษตร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ชาวชุมชนไม่อาจจะมิได้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในชุมชนขาดอำนาจต่อรอง

“พ่อค้าจะรู้ว่าเกษตรกรจะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อไหร่
อย่างแรกที่นิยมทำกันคือการตกเขียว คือการตกลงซื้อ
ขายข้าวกันตั้งแต่ยังไม่ทันออกรวง พ่อค้าจะบอกชาวนา
ว่า ถ้าไม่ขายราคานี้ หากผลผลิตออกมาอาจได้ราคาที่ดี
กว่านี้ ชาวนาบางคนก็จำเป็นต้องทำเพราะต้องการทุน
ไปต่อยอดในเรื่อง ปุ๋ย เรื่องยา”

(สัมภาษณ์บ้านเย็น รัตนวรรณ)

“เมื่อก่อนหลังเกี่ยวข้าวเสร็จ บางครั้งต้องยอมขาย
ขาดทุน เพราะไม่มีที่เก็บข้าว เกิดฝนตกข้าวเป็นราขึ้นมา
ก็อาจไม่ได้อะไรเลย เขา(พ่อค้า) ให้ราคาเท่าไร
ก็จำเป็นต้องขายไป ไหนจะต้องรีบเอาเงินไปจ่ายค่าเกี่ยว
ข้าว เอาไปใช้หนี้ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและ
สหกรณ์) ยิ่งงี้ก็ต้องขาย ไม่ขายไม่ได้”

(สัมภาษณ์ ศรีวิชัย อุสุยะ)

เมื่อเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรทำนาของชุมชนดอกแดงขึ้นมา ทำให้เกิดอำนาจการ
ต่อรองทางการตลาดเพิ่มสูงขึ้น โดยรูปแบบในการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีการวางแผน
อย่างเป็นขั้นตอน เช่น การกำหนดรูปแบบการซื้อ-ขายข้าว จากเดิมที่เกษตรกรในชุมชนต่างคนต่าง
ทำ แต่ในปัจจุบันจะเป็นในรูปมติของกลุ่มว่าจะพร้อมขายข้าวเมื่อไหร่ และขายในราคาเท่าใด
รวมถึงการต่อรองราคาซื้อขายให้เกิดประโยชน์ต่อชาวนาสูงสุด

“เมื่อก่อนเขา(พ่อค้า) มาถามเราว่าจะซื้อราคานี้ ขายหรือ
เปล่า แล้วบอกกับเราว่าเจ้าอื่นเขาก็ขายราคานี้ ถ้าไม่ขาย
อาจไม่มีคนซื้อ เราก็ก้าวไม่ได้ขายแม้ราคาจะต่ำก็ต้อง
ขาย เพราะชาวนาเจ้าอื่นเขาก็ขายในราคานี้ เราต่อรอง
อะไรไม่ได้เลย แต่ตอนนี้มีกลุ่มฯ ขึ้นมาเกิดการเรียนรู้
รับรู้ข้อมูลต่างๆ ทำให้เกิดการต่อรองราคากับผู้รับซื้อ
สามารถขายข้าวให้ผู้ที่ให้ราคาข้าวเราสูงสุด ไม่ถูกหลอก
และถูกผูกขาดขายในราคาต่ำเหมือนเมื่อก่อนแล้ว”

(สัมภาษณ์สุภาพ ชัยประคอง)

สำหรับกลุ่มอาชีพที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืนของบ้าน
ดอกแดง คือ กลุ่มรถเกี่ยวข้าวและกลุ่มโรงสีข้าว ประเด็นที่น่าสนใจคือความเป็นมาของกลุ่มเกิด
จากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยบริบทของชุมชนดอกแดงนั้นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
เกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาข้าว ดังนั้น กระบวนการในการเก็บเกี่ยวและแปรรูปข้าวนั้น จึงเป็น
สิ่งสำคัญ ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนถูกเอาเปรียบจากนายทุนโรงสีข้าวที่มีการเรียกเก็บค่าตอบแทนสูง อีก
ทั้งยังต้องกันข้าวที่สีเสร็จแล้วส่วนหนึ่งให้กับทางโรงสีและในการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้น ก็ต้องอาศัย
รถเกี่ยวข้าวที่มาจากจังหวัดอื่น หรือภูมิภาคอื่น ทำให้เกษตรกรผู้ทำนาต้องถูกเอาเปรียบตลอด
กระบวนการผลิต

“อย่างค่าจ้างรถเกี่ยวข้าวกับค่าสีข้าว เดิมต้องจ่ายเป็น
เงินสด หากไม่มีชำระก็ต้องไปกู้เงินมาหมุน ไม่อย่างนั้น
ก็เก็บเกี่ยวไม่ได้ จ้างคนเกี่ยวข้าวก็เริ่มหายาก โรงสีข้าว
เราก็ต้องจ่ายเป็นเงินสดถึงจะได้ข้าวสารเอามากิน
เอามาขาย”

(สัมภาษณ์สมจิตร ขัติยะจักร)

เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานหรือมีไม่เพียงพอในการเก็บเกี่ยวผลผลิต จึง
จำเป็นต้อง จ้างรถเกี่ยวข้าวจากต่างพื้นที่ ทำให้ต้องรอคิวเป็นระยะเวลานาน จากสาเหตุดังกล่าวทำ
ให้ไม่ทันต่อการเก็บเกี่ยวข้าวในระยะพลับพลึง (ระยะพลับพลึง คือ ต้นข้าวออกรวงข้าวสมบูรณ์
80%) หากปล่อยไว้นานโดยไม่ทำการเก็บเกี่ยวในระยะดังกล่าวเมล็ดข้าวจะแห้ง สิบเล็ก เวลาเก็บ
เกี่ยวข้าวจะร่วงหล่นเสียหาย ทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้น้อย มีเปอร์เซ็นต์สูงที่ข้าวจะแตกหักไม่
สวยงาม ดังนั้นพอข้าวพ้นจากระยะพลับพลึงไปแล้วชาวนาจะเก็บเกี่ยวข้าวได้แค่ 40 ถึงต่อหนึ่งไร่
จากปกติ จะต้องได้ 60-70 ถึงต่อหนึ่งไร่ ทำให้ผลผลิตมีมูลค่าลดลง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้
เกษตรกรประสบภาวะขาดทุน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเกิดการตั้งกลุ่มโรงสีข้าวและกลุ่มรถเกี่ยวข้าวขึ้นมาใน
ชุมชน โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ สร้างความมั่นคงด้านกระบวนการผลิตของชาวนาให้เกิดความ
ยั่งยืน เกิดรูปแบบการวางแผนอย่างเป็นระบบทำให้ชาวนาไม่จำเป็นต้องไปกู้เงินมาเพื่อจ่ายค่ารถ
เกี่ยวข้าว หรือกู้เงินมาเพื่อจ่ายเงินค่าสีข้าวอีกต่อไป เพราะทางกลุ่มฯ จะเรียกเก็บเงินค่าดำเนินการก็
ต่อเมื่อสมาชิกฯ สามารถขายผลผลิตได้ จึงเป็นการลดและแบ่งเบาภาระทางการเงินให้แก่ชาวนาชุมชน
ดอกแดงค่อนข้างมาก อีกทั้งผลจากการดำเนินการของกลุ่มโรงสีข้าว และรถเกี่ยวข้าว กลับนำมาซึ่ง
ผลลัพธ์ที่สร้างคุณค่าให้แก่เกษตรกรทำนาในชุมชนดอกแดง

“หากเราใช้รถเกี่ยวข้าวของที่อื่นเขาจะไม่สนใจว่าเป็นที่นาของใคร ปลุกข้าวพันธุ์อะไรไว้ มาถึงก็เกี่ยวเลย พอเกี่ยวเสร็จก็ไปนาเจ้าอื่นต่อทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ผลเสียที่ตามมา คือ เกิดการปะปนกันของพันธุ์ข้าว เพราะรถเกี่ยวเกี่ยวข้าวจะนำพันธุ์ข้าวในแต่ละพื้นที่ไปปะปนกัน ทำให้ข้าวเกิดการปะปนพันธุ์ นำไปสู่ความด้อยคุณภาพในที่สุด”

(สัมภาษณ์ อุดม พานวนทิส)

อย่างไรก็ตามการจัดตั้งกลุ่มอาชีพรถเกี่ยวข้าวและกลุ่มโรงสีข้าวขึ้นมานั้น ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งบางครั้งอาจมองไม่เห็นความสำคัญของปัญหา แต่กลับส่งผลเสียอย่างคาดไม่ถึงตามมานั้นได้รับการแก้ไข ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ในทุกปีกลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มรถเกี่ยวข้าว กลุ่มโรงสีข้าว จะมีการประชุมเพื่อวางแผนบูรณาการร่วมกัน ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุดคือการกำหนดพื้นที่ปลูกข้าว ของเจ้าของแต่ละแปลงนา โดยจะทำการปลูกเหลื่อมกัน 1-2 สัปดาห์ เช่น นาย ก ปลูกข้าวเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม นาย ข ก็จะทำการปลูกวันที่ 6 สิงหาคม นาย ค ปลูกวันที่ 13 สิงหาคม เป็นต้น และหากแปลงที่นาของใครอยู่ใกล้กันและปลูกข้าวชนิดหรือพันธุ์ข้าวเดียวกัน ก็สามารถปลูกพร้อมกันได้ แต่จะเหลื่อมกับนาเจ้าอื่นที่ปลูกข้าวพันธุ์อื่น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจัดการระบบเกี่ยวเกี่ยวข้าวที่ทำให้พันธุ์ข้าวไม่ปะปนกันนั่นเอง

สาเหตุที่ต้องทำการปลูกข้าวเหลื่อมเวลานั้น ก็เพื่อให้รถเกี่ยวข้าวที่มีอยู่ในชุมชน 1 คัน ได้ทำงานเกี่ยวอย่างทั่วถึงและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (หากชาวนาปลูกข้าวพร้อมกันและเกี่ยวเกี่ยวพร้อมกัน อาจไม่ทันการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิต) ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าวทำให้พันธุ์ข้าวของชุมชนดอกแดงจัดเป็นพันธุ์ข้าวที่ดีที่สุดแหล่งหนึ่งในประเทศ โดยเมื่อปี พ.ศ.2534 ได้ลำดับที่ 3 จากการจัดประกวดพันธุ์ข้าวทั่วประเทศ ในปี พ.ศ.2547 จังหวัดเชียงใหม่ได้จัดงานประกวดพันธุ์ข้าว ชุมชนดอกแดงสามารถใช้พันธุ์ข้าวของชุมชนครองรางวัลที่มีอยู่ทั้งหมด 5 รางวัล โดยได้รับรางวัลทุกประเภท และเมื่อ ปีพ.ศ.2553 พันธุ์ข้าวของชุมชนดอกแดงก็ได้ลำดับที่ 1 ในการจัดประกวดพันธุ์ข้าวของจังหวัดเชียงใหม่ โดยพันธุ์ข้าวที่โดดเด่นของชุมชนดอกแดงคือ ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวกำลังทยอยสะสมเป็นต้น และยังเป็นการเชื่อมโยงคุณภาพไปยังกลุ่มข้าวซ้อมมือที่สามารถแปรรูปข้าวในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ตัวอย่างเช่น ข้าวสารที่เป็นข้าวขาว 1 กิโลกรัมขายได้ 30 บาท แต่ถ้ามีการแปรรูปเป็นข้าวซ้อมมือสามารถขายได้ประมาณกิโลกรัมละ 60 บาท เพราะเดิมข้าวในหมู่บ้านเป็นข้าวอินทรีย์ จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าให้สูงขึ้น และทางกลุ่มยังได้การนำรูปแบบการ

บรรจุกัณฑ์ระบบสัญญาการมาใช้สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภค และเมื่อปี พ.ศ.2553 ทางกลุ่มข้าวหอมมือได้รับการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีตามระบบจัดการคุณภาพข้าว หรือ GAP – certificate for **Good Agricultural Practice** of rice production จากกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งสามารถรับรองคุณภาพความปลอดภัยของข้าวอินทรีย์ดอกแดงทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

“เป็นการสร้างความแตกต่างทางตลาด โดยมีจุดขายที่เป็นการผลิตแบบอินทรีย์ คนซื้อไปบริโภคก็มั่นใจ กลุ่มข้าวหอมมือหลังจากผลิตแล้วก็ต้องให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้นำไปออกร้าน หรือหาช่องทางจำหน่าย ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทำเองทุกอย่างไม่ได้”

(สัมภาษณ์ ศรีวิชัย อุสุยะ)

กลุ่มอาชีพสำคัญที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิด การลดใช้เคมีภัณฑ์ในกระบวนการผลิตทางกลีกรกรรมของชุมชนดอกแดง คือ กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ จากเดิมที่ชาวนาในชุมชนดอกแดงต้องพึ่งพากระบวนการผลิตตามกระแสนิยม ทุกขั้นตอนในการทำการเกษตรต้องใช้สารเคมี (ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฮอร์โมนเร่งผลผลิต) ทำให้เกิดการแบกรับภาระต้นทุนที่สูง ไม่สัมพันธ์กับรายได้ เมื่อทำการขายผลผลิตไปแล้วพบว่าอยู่ในสภาพขาดทุน ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน และที่สำคัญคือ ทุนไม่พอเพียงสำหรับการทำนาหรือทำเกษตรกรรมในวงรอบต่อไป เกษตรกรจึงมีความจำเป็นที่จะต้องไปกู้ยืมเงิน จากแหล่งทุนทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อนำเงินดังกล่าวมาเป็นต้นทุนทางการผลิต คือ การนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมมาซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลง นั่นเอง ก่อเกิดวงจรต่อเนื่องที่ไม่สามารถทำให้เกษตรกรในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ต้องอยู่ในภาวะหนี้สินที่ไม่มีวันจะปลดพันธนาการนี้ได้ หลายรายจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินของตนให้แก่นายทุน เพื่อนำเงินไปใช้หนี้ที่ตนติดค้างไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) รวมถึงหนี้สินที่ติดค้างกับเจ้าหนี้นอกระบบไว้ จากการตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายลงอย่างมาก โดยพิจารณาจากตารางการใช้จ่าย

Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.1 ตารางการใช้สารเคมี คิดเป็นสัดส่วนต่อไร่

การใช้เคมีภัณฑ์/ไร่		
ปุ๋ยเคมี	50 กิโลกรัม	800 บาท
ยาฆ่าแมลง	ขึ้นอยู่กับศัตรูพืช	250 บาท

เมื่อชาวชุมชนได้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี โดยหันมาใช้แนวทางในการพึ่งตนเอง ด้วยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จึงปรับใช้แนวทางการเกษตรแบบยั่งยืน โดยการลดและงดการใช้ยาฆ่าแมลง

ตารางที่ 4.2 ตารางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ คิดเป็นสัดส่วนต่อไร่

การใช้เกษตรอินทรีย์/ไร่	
ปุ๋ยอินทรีย์	450 บาท
ยาฆ่าแมลง	ไม่ใช้

และยังพบว่า แม้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพของชุมชนดอกแดงจะสามารถผลิตเพื่อจำหน่ายได้อีกทั้งยังมีตลาดรองรับการซื้อขาย ซึ่งปัจจุบันกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ดอกแดงเป็นที่รู้จักในหมู่เกษตรกรแบบยั่งยืน โดยมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นตราสัญลักษณ์ของชุมชนดอกแดง โดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงโรงงานผลิตของชุมชนและมีการนำไปเผยแพร่บนสื่ออินเทอร์เน็ตอีกช่องทางหนึ่ง

“กลุ่มผลิตปุ๋ยจะใช้วัสดุที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต เช่น ฟางข้าวหรือตอซังข้าว เศษวัชพืช มูลสัตว์ โดยจะทำการรับซื้อตามราคาที่ทางกลุ่มได้ตั้งไว้”

(สัมภาษณ์ ดวงคำ ขุ่มอภัย)

จากการศึกษาพบว่าประเด็นหลักของทางกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ไม่ได้อยู่ที่การผลิตเพื่อการค้าหรือการมุ่งผลกำไรตอบแทน แต่กลับพบว่าปรัชญาสำคัญของทางกลุ่มฯคือ เกษตรกรในชุมชนสามารถเรียนรู้และเข้าใจถึงกระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ แล้วนำไปปฏิบัติปรับใช้ด้วยตนเอง หรือนัยหนึ่ง ก็คือต้องการที่จะให้ผู้คนสามารถทำปุ๋ยใช้เองได้ อันเป็นหนทางพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และเป็นการปรับใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ผลการพัฒนาที่เห็นได้อย่างชัดเจนนั่นคือ ตัวเลขค่าดำเนินการต่อไร่ ของเกษตรกรเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ปุ๋ยเคมี

จากการศึกษายังพบกลุ่มอาชีพที่มีพัฒนาการอย่างน่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งในชุมชนดอกแดงคือกลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มสตรีในชุมชนดอกแดง โดยมีนางศรีพรรณ แก้วตา เป็นประธานกลุ่ม จากเดิมเป็นเพียงการฝึกทักษะเบื้องต้น เพื่อตอบสนองในด้านปัจจัยสี่ คือ การซ่อมผ้าและตัดเย็บเครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้า เป็นลักษณะการพึ่งพาตนเอง แต่เมื่อเกิดการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในด้านทักษะการตัดเย็บแล้ว จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนากลุ่มตัดเย็บให้เกิดความยั่งยืน โดยได้ดำเนินการพัฒนาในด้านการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการออกแบบ รวมถึงการนำเงินผลกำไรที่ได้ไปซื้อจักรเย็บผ้าคุณภาพสูงเพื่อเพิ่มศักยภาพให้ทางกลุ่มฯ ตลอดจนมีการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การนำเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บเสื้อผ้ามาแปรรูปเป็นสินค้า ปรากฏว่าได้รับการตอบรับจากผู้ซื้อเป็นอย่างดี

“เมื่อก่อนตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นอาชีพเสริม ตอนนี้อย่างหลายคน
ที่มารับงานตัดเย็บจะยึดเป็นอาชีพหลักได้เลย อย่างทำนา
ก็มีฤดูกาลของมัน พอหมดหน้านาก็ต้องมีอะไรรองรับ
เรื่องการกินอยู่ งานตัดเย็บก็พอให้สมาชิกกลุ่มพออยู่กัน
ได้ ไม่ขาดแคลน”

(สัมภาษณ์ วรรณ ปวงจักรทา)

และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การดำเนินการของกลุ่มตัดเย็บดอกแดงในปัจจุบัน จะมีการดำเนินการในลักษณะที่เป็นทางการเป็นระบบ อาทิ ทางกลุ่มฯ จะมีการจัดฝึกอบรมให้แก่สมาชิก เพื่อให้เกิดทักษะเพิ่มเติมทำให้สามารถออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย โดยได้ร่วมโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนารัฐกิจชุมชน จากมหาวิทยาลัย ราชภัฏ เชียงใหม่ สามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาเสริมสร้างพัฒนาการในด้านการบริหารจัดการการผลิต การตลาด การเงินและบัญชี การสื่อสารทางการตลาด เป็นต้น

“ต้องเรียนรู้ตลอดเวลา หากไม่รู้ก็ต้องหาผู้รู้มาสอน
อย่างรูปแบบการตัดเย็บจะต้องมีการพัฒนาให้ตรงความ
ต้องการตลาด ปัจจุบันมีคำสั่งซื้อเข้ามามาก บางครั้งต้อง
ปฏิเสธเพราะเราผลิตไม่ทัน ทางกลุ่มก็พยายามปรับปรุงใน
ทุกด้าน ประสานกับทุกส่วนที่เขาจะช่วยและแนะนำเราได้
เช่น อบต.ก็สนับสนุนจักรเย็บผ้าให้กับทางกลุ่มฯ”

(สัมภาษณ์ ศรีพรรณ แก้วตา)

นอกเหนือจากกลุ่มอาชีพที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของชาวดอกแดงแล้ว ยังมีกลุ่มที่อาจมีความสำคัญลำดับรองลงมาจากกลุ่มอาชีพที่ได้กล่าวไปเบื้องต้นแต่ก็ถือได้ว่าสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืนให้เกิดต่อชุมชนดอกแดงอย่างน่าสนใจ คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มแม่บ้านจากการสัมภาษณ์และสังเกตของผู้วิจัยทำให้พบลักษณะร่วมสำคัญ โดยองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมามีผลต่อการเสริมสร้างรายได้และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มผู้สูงอายุเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้อาวุโสที่มีความชำนาญทางด้านงานจักสาน ที่ว่างเว้นจากการทำนาหรือไม่มีงานให้หันมาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังสร้างรายได้เลี้ยงตนเองได้ไม่เป็นภาระให้กับบุตรหลาน กลุ่มผู้สูงอายุจึงรวมตัวกันโดยการรับเหมางานซึ่งจะมีผู้ว่าจ้างที่จะเป็นพวกพ่อค้าแม่ค้าที่ตั่งร้านขายสินค้าพวกหัตถกรรมโดยผลิตภัณฑ์จะส่งไปจำหน่ายที่บ้านถวายอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นประเภทโคมไฟตั้งโต๊ะหรือที่ตั้งกับพื้นได้และจะมีลวดลายโค้งเว้าไปในรูปแบบต่างตามแต่การออกแบบ

“ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนก็พอมีรายได้จากการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ เรารวมตัวกันเพื่อหารายได้เสริม แม้จะได้ไม่มาก แต่ก็ป็นรายได้ ดีกว่าไม่มีงานทำ อยู่เป็นภาระให้ลูกหลาน”

(สัมภาษณ์ อำเภอไพ เลิศคำฟู)

สำหรับกลุ่มเพาะเห็ดซึ่งชาวชุมชนดอกแดงได้ร่วมจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาโดยใช้ชื่อว่า กลุ่มเพาะเห็ดบ้านดอกแดง ในแต่ละปีจะทำการเพาะเห็ดแต่ละชนิดหมุนเวียน สับเปลี่ยนกันไป เช่น เห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เห็ดนางลม เมื่อได้กำไรก็จะใช้เงินดังกล่าวมาหมุนเวียน เพื่อให้กลุ่มเพาะเห็ดได้ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงอยู่ในขั้นดำเนินการ โดยพบว่าทางกลุ่มเพาะเห็ดยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปเห็ด เช่น ที่นั่งก้อนเห็ด เครื่องอัดก้อนเห็ด

“กลุ่มเพาะเห็ดไม่ได้ทำตลอดปี จะทำหลังจากหมดฤดูทำนาแล้ว ถือเป็นแหล่งอาหารของเราไม่ต้องไปซื้อเขามากิน เหลือเราก็เอาไปขาย พอจะมีรายได้บ้าง ก็ไม่มากมายนัก แต่เพาะเห็ดไว้ในการบริโภคมากกว่า”

(สัมภาษณ์ บัวคำ ขุ่ยอภัย)

ในด้านการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์บ้านดอกแดงนั้น มีจุดประสงค์โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนขึ้นในชุมชนรองรับการผลิต และจำหน่าย อันส่งผลไปถึงการเพิ่มอำนาจการซื้อขายต่อรองในระดับท้องถิ่น ดังนั้น จึงได้เล็งเห็นความจำเป็นในการส่งเสริมชาวบ้านให้มีกลุ่มอาชีพเกิดขึ้นภายในชุมชน ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านดอกแดงจึงเห็นพ้องให้จัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ เพื่อรองรับและสร้างความ กินดี อยู่ดี ที่เกิดจากการออมเงินภายในหมู่บ้าน เน้นการสร้างระเบียบวินัยในการออมของประชาชน และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีเงินทุนสำหรับให้ชาวชุมชนได้กู้ยืมเพื่อนำไปใช้ในการลงทุนเป็นเงินหมุนเวียนได้

“กลุ่มออมทรัพย์ต้องการสร้างให้ชุมชนเกิดวินัยในด้านการเงิน โดยเฉพาะการออมเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนเกิดความมั่นคง ทั้งการฝาก การถอน สำคัญที่สุดคือเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกในชุมชน ไม่ต้องไปกู้ยืมเขามาด้วยอัตราดอกเบี้ยแพงๆ กลุ่มออมทรัพย์ต้องการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกมากกว่า ที่จะมุ่งหวังในเรื่องผลกำไร”

(สัมภาษณ์ สมพงษ์ เจริญบุญ)

สำหรับกลุ่มแม่บ้านเป็นการรวมกลุ่มกันของแม่บ้านชุมชนบ้านดอกแดง เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในงานวันสำคัญต่าง ๆ ในพิธีกรรมหรืองานประเพณีที่ถูกจัดขึ้น และเนื่องจากชุมชนบ้านดอกแดงมีชื่อเสียงในด้านการเกษตรแบบพอเพียง โดดเด่นในเรื่องของการผลิตข้าวหอมมะลิ ผักปลอดสาร การผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ รวมถึงงานตัดเย็บ และงานฝีมือต่างๆที่เป็นผลผลิตภายในชุมชน จึงทำให้กลุ่มแม่บ้านมีบทบาทโดดเด่นในด้านการประสานงานด้านการตลาดที่จะนำผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชนไปจัดจำหน่ายหรือจัดแสดงในงานเทศกาลออกร้านต่างๆ ถือเป็นกลุ่มที่เชื่อมโยงทุกกลุ่มเข้าหากัน อีกทั้งชุมชนยังได้รับความสนใจจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เข้ามาศึกษาดูงานอยู่ตลอดเวลา เป็นการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนโดยการประสานของกลุ่มมาบ้าน และยังมีรายได้จากการจัดเตรียมอาหารสำหรับคณะผู้มาศึกษาดูงานเหล่านั้นไปในตัวด้วย

“กลุ่มแม่บ้าน ชื่อก็ตรงตัวดี เป็นกลุ่มที่คอยประสานทุกกลุ่มอาชีพในชุมชน ใครทำอะไรจะเอาไปแจกเอาไปขาย เอาไปทำบุญที่ไหนเมื่อไหร่ ก็มีกลุ่มแม่บ้านนี้แหละคอยช่วยประสาน”

(สัมภาษณ์ สวาท ขัติทะจักร)

4.4 ลำดับพัฒนาการทางด้านสังคม

สำหรับบริบททางสังคมนั้น เนื่องจากชุมชนดอกแดงมีความแตกต่างระหว่างศาสนา คือ พุทธ และคริสต์ มีอัตราส่วน 70:30 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้ทราบว่า ในยุคที่ผ่านมานั้น เกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกันระหว่างทั้งสองศาสนาที่มีแนวโน้มความรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางจิตวิญญาณของทั้งสองศาสนา ทำให้พบลำดับพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างน่าสนใจ

การเข้ามาของคริสตศาสนาในชุมชนดอกแดงนั้นอยู่ในช่วงปี ค.ศ.1880 (ตรงกับ พ.ศ. 2424) โดย ศาสนาจารย์ดาเนียล แมคกีวารี¹ ผู้ซึ่งเป็นบุตรเขยของนายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ ผู้มีชื่อเสียงในยุคกลางรัตนโกสินทร์ หมอแมคกีวารีถือเป็นมิชชันนารีหรือผู้เผยแพรศาสนาในยุคเริ่มต้นของการประกาศคริสตศาสนาในแผ่นดินล้านนา โดยได้ทำการตั้งศาสนสถานหรือโบสถ์ขึ้นมา ณ ชุมชนดอกแดง เพื่อใช้เป็นถิ่นมัสการพระเจ้า ถือเป็นโบสถ์แห่งแรก¹ ในอำเภอค้อย สะเก็ด

สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนดอกแดงส่วนหนึ่งในยุคนั้นต้องหันไปนับถือศาสนาคริสต์และยอมรับในพระเจ้า เกิดจากฐานความเชื่อดั้งเดิมทางสังคมในเรื่องอำนาจเหนือมนุษย์ของชาวล้านนา โดยเกิดจากการที่ชุมชนได้ใช้กรอบความเชื่อเรื่องผี² มากล่าวหาคนกลุ่มนี้ ซึ่งยุคสมัยดังกล่าวถือเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงมาก ผู้ถูกกล่าวหาจึงมักไม่มีโอกาสได้แก้ตัวในข้อกล่าวหาที่ถูกสังคมตั้งขึ้นต่อตน และชุมชนจะมีมาตรการดำเนินการต่อผู้ที่ชุมชนเชื่อว่าเป็นผีจะโดยจะปิดกั้นและไม่ยินยอมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านต่างๆ เช่น งานบุญ งานบวช งานแต่งงาน หรืองานศพ รวมถึงการต่อต้านขับไล่ให้ออกไปจากชุมชน เพราะถือว่าคนที่เป็นผีจะนำความวิบัติหรือความขัดตามความเชื่อของชาวล้านนามาสู่ชุมชน เช่นการเกิดโรคระบาด หรือการ

¹ คริสตจักรแม่ดอกแดงถือเป็นคริสตจักรแห่งแรกในอำเภอค้อยสะเก็ดและเป็นลำดับที่สองถัดจากคริสตจักรเชียงใหม่ในอาณาจักรเพรสไบทีเรียลลาว โดยคริสตจักรแม่ดอกแดงถือเป็นคริสตจักรแม่ของเขต ค้อยสะเก็ด ซึ่งมีมิชชันนารีเรียกว่า “Parish” (คริสตมณฑล) ภายหลังเปลี่ยนชื่อจากคริสตจักรแม่ดอกแดงเป็นคริสตจักรสุวรรณคงฤทธิ์ ดอกแดง ตามชื่อปฐมนุสรณ์คริสเตียนค้อยสะเก็ดชาวดอกแดงคือหนานสุวรรณ ส่วน คำว่าฤทธิ์นั้นมาจากชื่อในภาษาอังกฤษของศาสนาจารย์ William Harris ผู้ก่อตั้งโรงเรียนชายวังสิงห์คำ(ปรีณสร์อเวลิวิทยาลัย)ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์คริสตจักรแม่ดอกแดงในยุคแรก (Daniel McGilvary to Cornelia McGilvary , May 18th 1887 อ้างใน ประสิทธิ์ พงศ์อุดม 2536: 5-11)

² ผีจะจัดอยู่ในผีประเภทชั่วร้าย อยู่ในประเภทเดียวกับ ปอบ ผีพราย ผีโพง (กิติ แก่นจ๊ะป๋ อ้างใน สุกลักษณ์ ปัญโญ 2553:8) ผีจะจัดอยู่ในหมวดของผีที่ให้โทษแก่มนุษย์ เป็นผีชั่วร้าย อันประกอบด้วย ผีกะ ผีกะยัก ผีโพง ผีม้าบ้อง พราย เปรด สาง (อุดม รุ่งเรืองศรีอ้างในสุกลักษณ์ ปัญโญ 2553:9)

เกิดภัยพิบัติ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อในเรื่องผีของสังคมในยุคนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงชะตากรรมของผู้ที่ถูกสงสัยว่าเป็นผีก็ได้ที่น่าสลดใจ ดังนั้นทิกของคณะเผยแผ่ศาสนาของหมอมแมคกีวารี “นับตั้งแต่พวกเรามาถึงเชียงใหม่เป็นครั้งแรก พวกเราประหลาดใจอยู่เสมอที่พบว่ามิชชันนารีจำนวนมากถูกขับออกจากบ้านของตน เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าผีเข้า การกล่าวหาคนในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุด เพราะมันเป็นวิธีการกำจัดศัตรูหรือเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นมิตรอย่างง่ายดาย ดังนั้น จึงไม่มีครอบครัวใดๆ หรือคนในตำแหน่งสูงต่ำเพียงใด รอดพ้นจากการถูกกล่าวหาได้ แม้แต่พวกเจ้าก็เช่นกัน ในทันทีที่มีผู้สงสัย สมาชิกในครอบครัวนั้นทุกคนก็จะประสบชะตากรรมทันที ความเวทนาของพวกเรามุ่งไปสู่คนที่โชคร้ายเหล่านั้น และคำสั่งสอนของพวกเราแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้” (จิตรารณณ์ ดันรัตนกุลอ้างในมาลา คำจันทร์ 2551:310-311) แม้ข้อกล่าวหาทางสังคมในยุคนั้นจะก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นตามลำดับ แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนชุมชนดอกแดง ที่หันไปยอมรับนับถือศาสนาคริสต์เกิดความย่อท้อ ยังคงประกอบศาสนกิจร่วมกับผู้เผยแผ่ศาสนา (มิชชันนารี) อย่างสม่ำเสมอและจริงจัง ท่ามกลางบริบททางสังคมที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงในชุมชนดอกแดง ที่ยังคงมีฐานความเชื่อในเรื่องพุทธพราหมณ์ ผี และเกิดการกระทบกระทั่งกันอยู่เสมอระหว่างชาวพุทธ และชาวคริสต์ในชุมชน จนกระทั่งนำไปสู่เหตุแห่งความรุนแรงในพื้นที่

“ตามประวัติศาสตร์ เมื่อร้อยกว่าปีก่อน โบสถ์ที่นี่ (คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์ดอกแดง) เคยถูกเผาไป 1 หลัง โบสถ์ที่ถูกเผาเป็นโบสถ์ไม้ ในตอนนั้นยังมีหลายครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์ ถูกบีบบังคับให้ออกจากหมู่บ้าน ไปอาศัยอยู่หัวไร่ปลายนา ส่วนใหญ่จะไปอาศัยอยู่ที่บ้านป่าสัก (ปัจจุบันเป็นเขตตำบลเชิงดอยอำเภอดอยสะเก็ด) ซึ่งสาเหตุก็มาจากความเชื่อของสังคมและชุมชนในเรื่องผี”

(สัมภาษณ์ สมพงษ์ เจริญบุญ)

จากคำบอกเล่านี้สอดคล้องกับหลักฐานของนางซาร่าห์ พีเพิลส์ มิชชันนารีที่ได้เข้ามาดูแลคริสตจักรแม่ดอกแดงว่า “คริสตจักรเล็กๆ ของเรานั้นเป็นที่รู้จักดีว่าเป็นที่รังเกียจของคนในหมู่บ้านที่ขนานอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ ผลจากความเกลียดชังของชาวบ้านทำให้โบสถ์ถูกลอบเผาในปี ค.ศ.1884 ” ต่อมาในปี ค.ศ.1887 สมาชิกคริสตจักรได้ร่วมมือกันสร้างโบสถ์ ขึ้นใหม่ในที่เดิมโดยไม่ต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากมิชชันนารี (Sarah W. Peoples, “Native Christian in Chiang Mai , Laos, ” Woman’s Work for Woman 1 (January, 1885):15. อ้างในประสิทธิ์

พงศฺุคม 2536: 42-43) และจากการศึกษาในบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนคริสเตียนคอยสะเก็ด ซึ่งค้นคว้าโดยประสิทธิ์ พงศฺุคม พบว่า บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์คริสเตียนบ้านดอกแดงอยู่สองท่าน คือ หนานสุวรรณกับหนานอินตะ สำหรับหนานสุวรรณนั้น เป็นคริสเตียนคนสำคัญของบ้านแม่ดอกแดง และได้รับการยกย่องจาก คริสเตียนในเขตคอยสะเก็ดรุ่นหลังให้เป็นปฐมบรรพบุรุษคริสเตียนคนหนึ่งจากบ้านแม่ดอกแดง ที่มีชื่อติดเป็นอนุสรณ์ในคริสจักร “สุวรรณดวงฤทธิ์ (ดอกแดง)” จนถึงปัจจุบัน หนานสุวรรณ ได้รับศิลปติสมา พร้อมกับหนานอินตะ ในวันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ.1877 การรับบัพติสมาครั้งนี้กระทำท่ามกลางแขกหรือคนสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอุปราชของเชียงใหม่ได้มาร่วมในพิธีการดังกล่าวด้วย (Minutes of the Session, First Presbyterian Church Chiang Mai, 1868-1886 อ้างในสุเทพ สุทธเกศ อ้างในประสิทธิ์ พงศฺุคม 2536:15-17)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวได้พบข้อขัดแย้งทางประเพณีในสังคมเมืองเหนือที่มีผลต่อประวัติศาสตร์คริสตศาสนาในภาคเหนือไม่น้อย ซึ่งในช่วงที่มีผู้กลับใจเชื่อเป็นคริสเตียนจากหมู่บ้านดอกแดง เริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้นนับตั้งแต่ปี 1877 เป็นต้นมานั้น ได้เกิดประเด็นข้อขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อทางศาสนา คือในปี ค.ศ.1878 ได้มีการขัดขวางการแต่งงาน ของน้อยอินทะจักร กับนางคำดีป ผู้เป็นบุตรสาวของหนานอินตะ โดยจะมีการจัดพิธีแต่งงานแบบคริสเตียนแต่ผู้เฒ่าของตระกูลทั้งสองฝ่ายที่ยังคงนับถือพุทธอยู่นั้น ไม่ยินยอมหากจะแต่งงานกันจะต้องทำการ “เสียผี” ตามความเชื่อของชาวบ้านก่อน ซึ่งเรื่องนี้กลายเป็นเรื่องใหญ่โตที่มิชชันนารีได้ร้องเรียนไปถึงราชสำนักที่กรุงเทพฯ และมีพระบรมราชโองการเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาผ่านมายังข้าหลวงผู้ปกครองเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง อนุญาตให้ราษฎรนับถือศาสนา หรือปฏิบัติตามประเพณีของศาสนาที่ตนยึดถือได้ตามใจชอบ การได้รับพระบรมราชโองการนี้ ถือว่ามีความสำคัญต่อมิชชันนารีเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการต่อสู้ในอุปสรรคเรื่องการยึดถือจารีต ประเพณีปฏิบัติของสังคมที่ขัดแย้งกับคริสต์ศาสนา (William Harris to Arther J. Brown, January 20 th. 1899. V. 15 No. 70. BFM.อ้างใน ประสิทธิ์ พงศฺุคม 2536:14-18)

เมื่อพิจารณาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแล้ว จะพบข้อขัดแย้งซึ่งมีที่มาจากความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนสามารถก้าวข้ามความขัดแย้งมาได้ จุดเปลี่ยนสำคัญคือ การเรียนรู้ของคนในชุมชนที่จะยอมรับในความแตกต่างของวิถีความเชื่อ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจของคนในชุมชน ประการสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนคลายปมอดีตที่มีต่อกันลงมา คือการมองเห็นถึงความสำคัญร่วมกันที่จะดำรงชีวิตอยู่ เช่น ในฤดูแล้งก็มีความจำเป็นที่จะต้องวางแผนการใช้น้ำ นำไปสู่หนทางปฏิบัติร่วมกัน อาทิ การขุดลอกลำเหมืองหรือการทำฝายกันเพื่อทดลำนน้ำเข้าสู่พื้นที่ทำการเกษตรในฤดูดำนาหรือในการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ต้องอาศัยแรงงานในชุมชนร่วมมือกันหากยังยึดถือแนวคิดที่มีการแบ่งแยกแตกต่าง

แล้ว ชุมชนได้เข้าใจร่วมกันว่า จะนำไปสู่ความอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด ดังที่สมพงษ์ เจริญบุญ ศาสนาจารย์คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์ ให้ข้อมูลว่า

“เมื่อประมาณ 40 กว่าปีก่อนยังเห็นภาพการแบ่งแยก
ก่อนข้างจะชัดเจน พุทธก็อยู่ส่วนพุทธ คริสต์ก็ส่วน
คริสต์ ต่างจากตอนนี้ ที่มีการร่วมมือกันของคนในชุมชน
ไม่มีแล้วคนพุทธ คนคริสต์เป็นคนในชุมชนดอกแดง
เหมือนกันหมด ทุกคนมีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วม ทั้งพุทธ
ทั้งคริสต์ อย่างพ่อแม่ก็เป็นตัวแทนของชุมชนในหลาย
ด้าน เป็นประธานประชาคมหมู่บ้าน เป็นประธาน
คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอีก แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านคน
ปัจจุบันที่เป็นพุทธก็เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน การมีส่วนร่วม
เป็นสิ่งสำคัญ เป็นการเปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีโอกาสเข้า
มาร่วมกันแก้ปัญหา ทำให้เกิดความสามัคคีหล่อหลอม
คนในชุมชนเข้าด้วยกัน ความแตกต่างตอนนี้ไม่มีแล้ว”

(สัมภาษณ์ สมพงษ์ เจริญบุญ)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำด้านจิตวิญญาณของพุทธศาสนาก็มีความสอดคล้องไปใน
ทิศทางเดียวกัน

“อย่างตัวอาตมาเองก็มีพ่อฮู้ย(ตา)เป็นคริสเตียน ตอนที่
บวชเรียนใหม่ ท่านก็เอาพระคัมภีร์ไบเบิลมาให้อ่าน
อาตมาได้ศึกษาดู พบว่า หลักคำสอนก็คือให้เป็นคนดี
เช่นเดียวกับทางพุทธ ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น
เราเข้าใจเขา เขาเข้าใจเรา ชุมชนก็อยู่ร่วมกันได้
เมื่อสมัยก่อนอาจมีบ้างที่ไม่เข้าใจระหว่างกันเช่น พี่น้อง
ชาวคริสต์เขาร้องเพลงประกอบดนตรี หรือสวด
สรรเสริญพระเจ้าในบ้านของสมาชิก ก็จะมีคนพุทธเรา
บางคนเอาหินไปปาหลังคาบ้านเขา แต่ในยุคนี้ไม่มีแล้ว
เพราะทุกคนเรียนรู้และมีความเข้าใจต่อกัน”

(สัมภาษณ์ พระอธิการกำพล คุณวโร)

จากการสังเกตของผู้วิจัยนั้น พบว่าในด้านความเชื่อ หรือการดำเนินตามวิถีของแต่ละศาสนานั้น ปัจจุบันก็มีการดำรงไว้ตามแนวทางคำสอนของศาสนาตน ไม่มีการลบหลู่กัน อีกทั้งยังพบวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ เชื่อมโยงระหว่างสองศาสนา เช่น หากจะมีการจัดงานทางศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็น งานทอดกฐิน งานสลากภัต งานปอยหลวง ทางเจ้าอาวาสวัดดอกแดงก็จะประกาศเชิญชวนเสียงตามสายให้ทุกคนในชุมชนมาร่วมงาน และเชิญชวนพี่น้องชาวคริสต์ในบ้านดอกแดงมาร่วมงานบุญ และในทุกงานของชาวพุทธ ก็จะมีชาวคริสต์ในชุมชนดอกแดงเข้าร่วม โดยจะเข้าร่วมงานเป็นหมู่คณะ

“ทุกครั้งที่ทางวัดจัดงานบุญขึ้นมา อาตมาก็จะมีของบอกบุญไปยังพี่น้องชาวคริสต์ให้มาร่วมอนุโมทนากุศลพร้อมกับพี่น้องชาวพุทธในชุมชนดอกแดง ทางคริสต์ก็มากันเยอะ มากันทุกปี มากันทุกงาน และถ้าทางโบสถ์ (คริสต์) มีงานอะไร ก็จะแจ้งมาให้ทางวัดทราบ อาตมาก็จะประกาศเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ให้ และทุกวันสัปดาห์ (วันพระ) หลังจากเทศน์เสร็จ อาตมาก็จะแจ้งไปยังผู้มาทำบุญที่วัดทราบอีกทางหนึ่งด้วย”

(สัมภาษณ์ พระอธิการกำพล คุณวโร)

ข้อบ่งชี้สำคัญอีกประการ คือ ในทุกปีช่วงเข้าพรรษา ชาวพุทธในชุมชนดอกแดง นอกจากจะทำการถวายเทียนพรรษาให้กับวัดดอกแดงแล้ว กิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ต่อเนื่องมายาวนานคือ การถวายเทียนพรรษาให้แก่โบสถ์คริสต์จักรดอกแดง (สุวรรณดวงฤทธิ์) โดยกิจกรรมดังกล่าวจะจัดทำในทุกปี ซึ่งมีกลุ่มพลังต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นผู้มอบถวายเทียน

สำหรับทางโบสถ์คริสต์จักรสุวรรณดวงฤทธิ์(ดอกแดง) ก็ได้เปิดพื้นที่ภายในคริสตจักรสำหรับชุมชน โดยจัดเป็นลานกิจกรรมสำหรับใช้ในการออกกำลังกาย ในช่วงเย็นของทุกวัน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสุขภาพ สร้างความคุ้นเคย และไว้วางใจซึ่งกัน โดยทางโบสถ์จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ในด้านสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ รวมถึงการให้ผู้มาออกกำลังกายเข้าใช้บริการห้องน้ำ ห้องสุขา ของทางโบสถ์ เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น และในการดำเนินกิจกรรมของผู้นับถือศาสนาคริสต์ในชุมชนดอกแดงนั้น ก็เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าร่วมโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติศาสนา เช่น พิธีขอบคุณพระเจ้า ที่จะจัดขึ้นปีละครั้งก็จะเชิญชวนคนในชุมชนเข้าร่วม รวมถึงกิจกรรม

สำคัญอีกประการหนึ่งของทางคริสต์ศาสนา คือการจัดงานวันคริสต์มาส โดยเลือกใช้ชื่อว่า “คริสต์มาสชุมชน” อันเป็นการบ่งบอกงานพิธีดังกล่าวเป็นของทุกคนในชุมชนดอกแดง ทำให้ผู้คนที่อยู่ต่างศาสนาเกิดความรู้สึกร่วมกัน และมีความรู้สึกว่า งานคริสต์มาสที่จัดขึ้นเป็นของชุมชนโดยแท้จริง โดยไม่มีการแบ่งแยก

ข้อค้นพบในชุมชนดอกแดงอีกประการหนึ่งคือ การยึดหลักคุณธรรมโดยใช้ลำดับอาวุโสเป็นตัวเชื่อมโยงและเป็นแกนในพัฒนาการทางด้านสังคม โดยพบว่าในทุกวันพระหรือวันศีลของชาวเหนือ นั้น ในชุมชนดอกแดงจะจัดพิธีธรรมะญัตราขึ้น เป็นกิจกรรมที่จัดต่อเนื่องกันมาประมาณสิบปีโดยร่วมกับชุมชนอื่นในเขตตำบล เพื่อใช้โอกาสในวันพระร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า และในช่วงค่ำก็จะมีการร่วมกันสวดมนต์ ทำวัตรเย็น ฟังเทศน์และปฏิบัติสมาธิ โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลา 19.00-20.00 น. โดยการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้เข้าร่วมนับร้อยคนทั้งเยาวชน แม่บ้าน พ่อบ้าน ซึ่งกลุ่มที่เป็นแกนหลักในการก่อตั้งและดำเนินกิจกรรมธรรมะญัตราขึ้น จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนดอกแดงโดยมีจุดประสงค์ที่ต้องการเปิดพื้นที่ทางธรรมให้แก่คนในชุมชนได้เข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจ ศาสนพิธีทั้งยังเสริมสร้างให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและเคารพในลำดับอาวุโส เกิดการยอมรับ เชื่อมั่น และปฏิบัติตามในสิ่งที่ดี เป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนในชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวการกระทำไม่ให้ไปประพฤติดนเสียหยา โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นหลัง ที่ได้ประโยชน์จากการสร้างและดำเนินกิจกรรมของผู้ที่มีอาวุโสกว่าตน และคนรุ่นหลังเหล่านี้จะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ที่จะดำรงสืบสานวัฒนธรรมประเพณีทางสังคม อันเกิดจากคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ที่ดีของชุมชนต่อไปในอนาคต

ยังมีรูปแบบการพัฒนาที่น่าศึกษาอีกประการหนึ่งทางสังคมคือ การริเริ่มที่จะให้ชาวชุมชนด้อมเหล้าและด่อนการพนันในงานศพ โดยมีผู้อาวุโสในชุมชนและผู้นำชุมชนได้เป็นผู้ริเริ่มให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าว

“มีความคิดที่อยากจะพัฒนาหมู่บ้าน ต้องการเปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือค่านิยมเก่าที่ไม่ส่งผลดีต่อคนในชุมชน ทางผู้นำชุมชนได้ปรึกษาร่วมกับผู้นำศาสนา และองค์กรในชุมชนทั้งผู้สูงอายุและกลุ่มต่างๆที่มีในชุมชน ในการออกกฎหมายห้ามเล่นการพนันในหมู่บ้าน โดยเฉพาะงานศพถือเป็นการนำร่อง ที่จะหาแนวทางไม่ให้เป็นที่มั่วสุมเล่นการพนัน”

(สัมภาษณ์เกษม พานวนทิต)

โดยมาตรการป้องกันไม่ให้มีการเล่นพนันในงานศพนั้น จากการสัมภาษณ์ ษพล นิภาแก้ว และเกษม พานวนทิส พบว่า ชุมชนจะมีข้อตกลงร่วม โดยหากผู้ใดเล่นพนันแล้วถูก จับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ คนในชุมชนทุกระดับ ทั้งผู้นำชุมชน ญาติพี่น้อง พ่อแม่ หรือผู้นำชุมชน จะไม่มีการติดต่อให้การช่วยเหลือหรือประกันตัวให้อีกทั้งหากทราบว่างานศพใดมีการเล่นการ พนันทางวัดก็จะพิจารณาในการงดส่งพระลูกวัดเข้าร่วมในการประกอบศาสนกิจ และในส่วนของ การงดเหล้าในทางชุมชนได้มีการประชุมกลุ่มร่วมกัน โดยแลกเปลี่ยนให้เห็นความสำคัญถึงต้นทุน ค่าใช้จ่ายในงานศพที่สูงถึงหลักแสนบาทหรือมากกว่านั้นหากตั้งศพบำเพ็ญกุศลไว้นาน ซึ่งจะเป็น ค่าใช้จ่ายในการซื้อสุรา ถึงครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายรวม จึงมีการขอมติร่วมของชุมชนในการที่จะลด รายจ่ายค่าเหล้าลงโดยการงดเหล้าในงานศพ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาชุมชน โดยการให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ที่ส่งผลต่อ ความยั่งยืนของชุมชน และจากจุดเริ่มต้นดังกล่าวชุมชนดอกแดงยังสามารถที่จะนำไปสู่พัฒนาการ ในการกำหนดแนวทางการจัดการด้านยาเสพติด ที่ส่งผลต่อลำดับพัฒนาการด้านการปกครอง

4.5 ลำดับพัฒนาการด้านการปกครองของชุมชนดอกแดง

จากกระแสการพัฒนาจากภายนอกที่ส่งผลต่อชุมชนในด้านพื้นที่ เศรษฐกิจ รวมถึง ด้านสังคม ในระยะเวลาที่ผ่านมาเกิดรูปแบบการแข่งขันของคนในชุมชนเพื่อที่จะสามารถดำรงตน ให้อยู่รอดในเศรษฐกิจกระแสหลัก แต่จากการใช้ระบบการพึ่งพาจากภายนอกโดยไม่ประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา รวมถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ที่ผ่านมาชุมชนเลือกที่จะพึ่งพา จากภายนอกในด้านวัตถุ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต ทั้งการใช้สารเคมี หรือการถูกเอาเปรียบ จากนายทุน เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อกระบวนการประกอบอาชีพ ส่งผลทำให้เกิดภาวะขาดทุน เกษตรกร ต้องขายที่ดินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้สิน ทำให้ชุมชนอ่อนแอ ขาดภูมิคุ้มกัน ผู้คนหันเข้าหาอบายมุข ต่างๆ นำมาซึ่งความไม่มั่นคงปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ปรากฏในรูปแบบการมั่วสุมเล่น การพนันทั้งยาเสพติด การดื่มสุรา การขโมยสิ่งของ จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาชุมชน ดอกแดงถือเป็นศูนย์รวมอบายมุขแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งในอำเภอคอยสะเก็ด ทั้งบ่อนไก่ บ่อนไฟ ไฮโล เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความวุ่นวายในสังคม เกิดสภาพที่ปกครองกันไม่ได้ยาก ระบบ ระเบียบข้อกฎหมาย ไม่มีสภาพบังคับใช้อย่างชัดเจนสำหรับผู้กระทำผิด

เมื่อสภาพทางสังคมเกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ชุมชนเห็น ความสำคัญที่จะร่วมพัฒนาในด้านการปกครอง ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบระเบียบ เป็นที่มา ของการทำประชาคมค้ำมั่นสัญญาของคนในชุมชนดอกแดง โดยเน้นรูปแบบการมีส่วนร่วมใน กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน เกิดสิ่งที่เรียกว่า ระเบียบข้อรร่วมกัน ถือเป็นที่ยอมรับ

ของสมาชิกในชุมชน และนำไปปฏิบัติได้จริง อันเป็นการวางรากฐานของงานยุติธรรม จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของกฎระเบียบของหมู่บ้าน เป็นการปฏิบัติ“ ตามคำมั่นสัญญายุติธรรมชุมชน” เป็นการกำหนดแนวทางที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการของชุมชน โดยในยุคเริ่มต้นของการวางรากฐานยุติธรรมชุมชนนั้นเกิดจากปัญหายาเสพติดที่เป็นปัญหาครอบคลุมทั้งประเทศและแพร่ระบาดเข้ามาอย่างรวดเร็วในชุมชนดอกแดง

จากการสัมภาษณ์นายเกษม พานวนทิศประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนดอกแดง มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือลำดับพัฒนาการด้านการปกครองในยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน โดยมีที่มาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในช่วงปี พ.ศ.2542-2546 ผู้นำชุมชนบ้านดอกแดงและคนส่วนใหญ่ในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา จึงจัดการการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหาทางออกร่วมกัน ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชน ร่วมทำประชาพิจารณ์หาข้อสรุป เกิดการปฎิญาณตนตามโครงการประกาศตนเป็นหมู่บ้านเอาชนะยาเสพติดเกิดรูปแบบที่เป็นรากฐานสำคัญของงานยุติธรรมชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหที่ตรงต่อความต้องการและสอดคล้องกับชุมชนอย่างแท้จริง โดยมาตรการป้องกันและป้องปรามสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

ขั้นแรก

- ตัดสิทธิรับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชนทุกระดับ
- ตัดสิทธิจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
- ตัดสิทธิจากการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทุกกลุ่ม
- ตัดสิทธิจากการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์และซื้ดทรัพย์สินในกลุ่มออมทรัพย์ทั้งหมด

ขั้นที่ 2

- ตัดสิทธิเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการบริหารงานต่างๆใน

หมู่บ้าน

- ตัดสิทธิการเป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์

ขั้นสุดท้าย

- ตัดสิทธิการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน
- ตัดสิทธิการใช้ไฟฟ้า
- ตัดสิทธิการใช้ศาสนสถานและของใช้ส่วนรวมในหมู่บ้าน
- ตัดสิทธิการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดอุบัติเหตุทุกกรณี

เมื่อได้ข้อสรุปบทลงโทษตามที่ชุมชนได้เสนอไว้ 3 ขั้นตอน ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดทำเอกสารการประกาศตนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้กับทุกคนต้องลงชื่อเพื่อการตั้งปณิธานหากมีครอบครัวใดหรือสมาชิกนั้นๆ ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดต้องมีถูกตัดสิทธิ์ในหมู่บ้านตามที่ได้เสนอไว้

เมื่อชุมชนได้ทำการริเริ่มที่จะกำหนดแนวทางด้านการปกครองโดยปรากฏในรูปแบบชุมชนเอาชนะปัญหาเสพติดแล้ว จึงมีแนวความคิดที่จะพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสอดคล้องกับสภาพชุมชน เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม จึงได้กำหนดวาระชุมชนเพื่อจัดทำประชาคมขึ้นมา เป็นการให้คนในชุมชนร่วมให้คำมั่นสัญญาที่จะปฏิบัติตามกรอบที่เป็นกฎของชุมชน ในการที่จะอยู่ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหลักคือความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ซึ่งผู้วิจัยสรุปพัฒนาการด้านการปกครองของชาวชุมชนบ้านดอกแดง โดยสามารถแปรเป็นรูปแบบการดำเนินการ คือ การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อหรือผู้เสียหาย ซึ่งทั้งหมดดำเนินการโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนดอกแดงถือเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นสถาบันแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นองค์กรที่สร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน ปัจจุบันชาวชุมชนดอกแดงถือว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นศาลสถิตยุติธรรมเพื่อในการดำเนินเป็นการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งขึ้นกันชุม รวมถึงเป็นสถานที่ประชุมปรึกษาหารือและหาแนวทางในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยภายในศูนย์มีคำสัญญาที่ถือเป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังนี้ (สัมภาษณ์เกษม พานวนทิต)

ปรัชญาศูนย์ยุติธรรมชุมชน “คำมั่นสัญญายุติธรรมชุมชนโดยชุมชนบ้าน ดอกแดง
ตั้งคมสันติธรรม ประชาชนสันติสุข ขจัดทุกข์ด้วยสันติวิธี” โดยมีปณิธานร่วมกัน ดังนี้

1. จะร่วมกันจัดทำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในฐานะเครือข่ายยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นหน่วยประสานงาน และเชื่อมโยงระหว่างชุมชน กับหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรมในพื้นที่
2. จะร่วมกันเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม ภายในชุมชน ด้วยรักและสามัคคี
3. จะร่วมไกล่เกลี่ย/ ประนีประนอม ความขัดแย้ง ภายในชุมชนด้วยความสมานฉันท์
4. จะร่วมกันแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนด้วยการให้โอกาส และปรารถนาดี
5. จะร่วมกันช่วยเหลือ ดูแล ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมทั้งโดยตรงและทางอ้อม

6. จะเป็นหุ้นส่วนกับกระทรวงยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม และความสงบสุขในชุมชน

โดยปรัชญาศูนย์ยุติธรรมชุมชนดอกแดงสามารถแปรเปลี่ยนให้เป็นรูปธรรมได้ คือการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนและคณะกรรมการประจำศูนย์ เพื่อให้มีสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและการติดต่อประสานงานสำหรับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีคณะกรรมการประจำศูนย์ฯ เพื่อกำกับดูแลและดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดข้างต้น และสามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงได้ ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมตามความต้องการของชุมชน จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านดอกแดงขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ซึ่งเกิดจากการเริ่มต้นของโครงการนำร่อง พัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นตามกระบวนการทศน์ใหม่ของกระทรวงยุติธรรม

จากกระบวนการดังกล่าวที่ปรากฏจึงเป็นที่มาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านดอกแดง โดยยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับชุมชนดอกแดงโดยคัดเลือกเป็นชุมชนนำร่องด้านการปกครอง เนื่องจากชุมชนมีผู้นำ ทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็ง รวมถึงความพร้อมในการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนรูปแบบวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีอย่างเหนียวแน่น โดยเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนก็จะใช้รูปแบบของคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนเข้าไปไกล่เกลี่ยตัดสิน หรือเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้านก้าวเข้าสู่การเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งปราศจากกรณีข้อพิพาท ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ในรูปแบบของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการในปี 2550 ทำให้เกิดกลุ่มคณะกรรมการศูนย์เกิดขึ้นจำนวน 19 คน โดยมีการดำเนินโครงการภายในศูนย์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและการติดต่อประสานงานสำหรับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจน มีคณะกรรมการประจำศูนย์ เพื่อดำเนินการในด้านการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนรวมถึงการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและประการสำคัญคือการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อหรือผู้เสียหาย

จากการดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถจัดการกับปัญหา รวมถึงการยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการ “การมีส่วนร่วม” ระหว่างยุติธรรมชุมชนกับยุติธรรมกระแสหลัก(ยุติธรรมจังหวัด) โดยบทบาทสำคัญของยุติธรรมชุมชนดอกแดงมุ่งสู่ประเด็นหลักคือ การป้องกันปัญหาอาชญากรรม การไกล่เกลี่ยและระงับ ข้อพิพาท การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ประการสุดท้ายคือการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อหรือผู้เสียหาย

ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนนั้นมีรูปแบบคือจัดให้มีคณะกรรมการดูแลตรวจตราเวรยามในชุมชน โดยมอบหมายชุด ชรบ.(ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน-ชรบ.) ในการจัดชุดเวรยามดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนร่วมกับตำรวจบ้าน พร้อมทั้งให้ชาวชุมชนร่วมกันสอดส่อง หากมีคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชน รวมถึงการดูแลบ้าน ทรัพย์สินของตนเองและเพื่อนบ้าน และคอยส่งข่าวหรือข้อมูล ที่จะเป็นการป้องกันปัญหาให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน หากมีปัญหาเกิดขึ้น ให้ใช้ระบบการใกล้เคียงเป็นหลัก

สำหรับการใกล้เคียงและระงับข้อพิพาทในชุมชน มีขั้นตอนโดยการให้ความรู้กับชุมชนให้เกิดการยอมรับกระบวนการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง ในชุมชนโดยชุมชน มีคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งในชุมชนและหากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ให้คณะกรรมการฯ ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการดำเนินการใกล้เคียง โดยใช้ผู้ที่เป็นที่ยอมรับนับถือ เช่น ผู้อาวุโส หรือผู้นำชุมชน ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เป็นผู้ใกล้เคียงในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และมีการวางกฎกติการ่วมกันในชุมชนเพื่อป้องกันความขัดแย้ง เช่นการจัดวางระบบการจัดการน้ำในรูปแบบ แก่เหมือง แก่ฝาย ระบบหัวนา ซึ่งเป็นการแบ่งความรับผิดชอบการจัดการด้านกลีกรรม เป็นต้น หากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นก็สามารถใกล้เคียงกันได้

กระบวนการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น พบว่า ความสำคัญคือการที่ชุมชนให้โอกาสผู้กระทำผิด และไม่รังเกียจผู้กระทำผิดที่กลับตนเป็นคนดี รวมถึงให้ผู้กระทำผิดที่กลับตัวมามีส่วนร่วมที่จะช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กำกับดูแลพฤติกรรมและหาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ละรายไป กรณีผู้กระทำผิดไม่มีอาชีพหรือเป็นผู้ที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านรายได้ ก็จะมีการจัดฝึกอาชีพให้ และชุมชนก็พร้อมที่จะให้โอกาสผู้กระทำผิด หากมีงานที่ก่อให้เกิดรายได้ก็จะมีแบ่งปันช่วยเหลือด้วยความยินดีบนพื้นฐานแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่หากผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น หรือมีการกระทำผิดซ้ำ คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หรือ องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ในกรณีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำ ทางชุมชนก็จะมีมาตรการในการดำเนินการโดยชุมชนจะไม่ให้ความช่วยเหลือหรือให้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ในชุมชน ซึ่งมีการวางกฎระเบียบไว้ชัดเจนว่า จะกระทำผิดซ้ำได้ไม่เกิน 3 ครั้ง

สำหรับการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อหรือผู้เสียหายนั้น ทางยุทธธรรมชุมชนได้ดำเนินการในการจัดตั้งกองทุนฉุกเฉิน (กทบ. กองทุนหมู่บ้าน) ซึ่งเป็นกองทุนที่เคยเคยขอมาจากกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้กู้ยืมได้โดยไม่มีดอกเบี้ย เพื่อใช้จ่ายในกรณีที่เกี่ยวกับการเป็นผู้เสียหายหรือ เหยื่ออาชญากรรม หรือจากอุบัติเหตุ เช่น รถชน ตกดันไม้ ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน หรือถูกทำร้าย

เป็นต้นโดยจัดคณะกรรมการไปเยี่ยมเยียน ดูแล ให้กำลังใจ ตลอดจนสอบถามหรือให้คำปรึกษาในเรื่องสิทธิต่าง ๆ และประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดพิธีทำบุญเรียกขวัญตามแบบพื้นบ้านซึ่งปกติญาติจะทำให้ผู้เสียหายอยู่แล้วโดยมีตัวแทนขององค์กรหรือคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน มีส่วนร่วมด้วย ซึ่งเป็นการให้เกิดกำลังใจเหยื่อหรือผู้เสียหายในการฟื้นฟูเยียวยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงมีการ จัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยมีเงินขวัญถุงจากชาวบ้านสมทบกองทุนเดือนละ 5 บาท ซึ่งเป็นไปโดยสมัครใจ ไม่มีการบังคับโดยวัตถุประสงค์หลักของกองทุน เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยากหรืออนาถา ในชุมชนเพื่อให้เข้าถึงแหล่งทุน เป็นการช่วยเหลือและสร้างโอกาสให้แก่ผู้ยากจน หรือผู้ไม่มีงานทำ

4.5.1 โครงสร้างหรือรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการจัดการความขัดแย้งในชุมชนดอกแดงโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่า จะมีการแต่งตั้งจากผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำตามธรรมชาติคือ กลุ่มผู้อาวุโส และบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ซึ่งมีคณะกรรมการ 19 คน ที่เข้าร่วมพิจารณาในการไกล่เกลี่ย โดยแนวทางที่จัดการปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้มาจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากการลงมติในที่ประชุม โดยรูปแบบที่ปรากฏคือคณะกรรมการจะทำหน้าที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ในการพิจารณานั้นคู่กรณีที่จะเข้าสู่กระบวนการต้องไม่ใช่เครือญาติกับผู้ที่จะมาทำการไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดพื้นฐานความยุติธรรมมากที่สุด และในการดำเนินการนั้นจะจัดให้มีผู้อาวุโสในกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยทุกครั้งเนื่องจากคนในชุมชนเชื่อว่าจะสามารถไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยทุกฝ่ายยอมรับในข้อยุติของกระบวนการไกล่เกลี่ย สำหรับการจัดตั้งผู้อาวุโสเพื่อเข้าร่วมไกล่เกลี่ย จะมีการจัดตั้งเป็นกรณีๆ ไป ไม่จำกัดตายตัวในการทำกระบวนการแต่ละครั้ง โดยจะมีการจัดผู้อาวุโสเข้าร่วมตามแต่กรณีแล้วแต่ประเด็นหรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นคนเดิมเสมอไป สิ่งสำคัญคือคณะกรรมการที่จัดทำกระบวนการจะต้องไม่เป็นเครือญาติกับทั้ง 2 ฝ่าย และคณะกรรมการการไกล่เกลี่ยจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอด แล้วแต่กรณีไป เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในด้านเครือญาติอันเป็นพื้นฐานความยุติธรรมที่จะเกิดขึ้นทั้ง 2 ฝ่าย และมีความชัดเจนเที่ยงธรรม

สรุปโครงสร้างและรูปแบบกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนดอกแดง คือต้องเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนและจะต้องเป็นความยินยอมพร้อมใจของคู่กรณีที่พร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอีกทั้งในการดำเนินกระบวนการนั้น คณะกรรมการหรือผู้ดำเนินกระบวนการจะต้องไม่เป็นญาติทางฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งของคู่กรณี ประการสำคัญคือการยึดมั่นหลักความยุติธรรม เที่ยงธรรม เพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน

4.5.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งและรูปแบบการไกล่เกลี่ย

สำหรับกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านดอกแดง ภายหลังที่ได้มีจัดตั้งศูนย์ ยุติธรรมชุมชนเป็นองค์กรทางการปกครองในรูปแบบของชุมชนร่วมกับยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้วิจัย ได้เลือกศึกษากรณีตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 – พ.ศ.2551 พบกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จำนวน 2 กรณี ประกอบด้วย กรณีที่ 1 เป็นกรณีความขัดแย้ง ภายในกลุ่มรถเกี่ยวข้าวของชุมชน กรณีที่ 2 เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการแย่งน้ำเพื่อประกอบการเกษตรกรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดพอสังเขปเกี่ยวกับกรณีความขัดแย้งและรูปแบบการดำเนินการรวมถึงบทบาทของยุติธรรมชุมชน ดอกแดง ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาแรก ปัญหาความขัดแย้งเรื่องการบริหารการเงินในกลุ่มรถเกี่ยวข้าวสำหรับ กรณีศึกษานี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณเดือน มิถุนายน 2550 โดยสาเหตุในการขัดแย้งในเรื่องของบัญชี รายรับรายจ่ายที่เกิดขึ้นไม่ตรงกับความเป็นจริงโดยผู้รับผิดชอบในการดูแลเรื่องเงินภายในกลุ่มรถ เกี่ยวข้าว คือ นาย ก (นามสมมติ) โดยมีหน้าที่เป็นเหรัญญิกในเรื่องการดูแลเรื่องการเงิน บัญชี รายรับรายจ่ายภายในศูนย์ แต่เนื่องจากสมาชิกภายในกลุ่มต้องการที่จะไปกู้เงินกับธนาคารเพื่อนำมา บริหารจัดการภายในรถเกี่ยวข้าว แต่ทั้งนี้ทางธนาคารต้องการที่จะให้กลุ่มปิดบัญชีงบดุลก่อนแล้วถึง จะสามารถกู้เงินกับธนาคารได้ ทำให้คณะกรรมการภายในกลุ่มต้องมีการตรวจสอบรายรับรายจ่าย เพื่อปิดบัญชีงบดุล จากเหตุการณ์นี้ทำให้ทราบถึงปัญหาของการบริหารบัญชีรายรับ รายจ่ายของ ศูนย์ โดยกลุ่มให้ความไว้วางใจแก่เหรัญญิก คือ นาย ก (นามสมมติ) โดยให้นาย ก (นามสมมติ) ชี้แจงเรียงรายละเอียดเกี่ยวกับงบดุลต่าง ๆ รวมถึงรายรับ รายจ่ายที่เกิดขึ้น ทำให้ทราบปัญหาที่ เกิดขึ้น คือจำนวนเงินที่มีอยู่จริงกับจำนวนเงินที่อยู่ในบัญชีรายรับรายจ่ายไม่ตรงตามข้อเท็จจริง แต่ นาย ก (นามสมมติ) ไม่สามารถที่จะอธิบายได้ว่าสาเหตุเกิดจากประการใด โดยคณะกรรมการ กลุ่มได้ให้โอกาสในการประชุมชี้แจงแล้วจำนวน 3 ครั้ง ก็ยังไม่สามารถสรุปข้อเท็จจริงดังกล่าว ภายในศูนย์จึงลงมติกันภายในคณะกรรมการกลุ่ม เพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่ เกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางยุติธรรมชุมชน เพื่อความสมานฉันท์ เข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

ในการจัดการกรณีความขัดแย้งการบริหารการเงินของกลุ่มรถเกี่ยวข้าวนี้ นายเกษม พานวนทิส ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านดำรงประธานประชนศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมถึง คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายในศูนย์ในหมู่บ้าน โดยวิธีการดำเนินการคือ คณะกรรมการ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียกตัวนาย ก (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเหรัญญิก ในกลุ่มรถเกี่ยวข้าวมาพูดคุย

สอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดของรายรับรายจ่ายของกลุ่มที่เกิดขึ้น และได้ให้นาย ก (นามสมมติ) ได้ชี้แจงว่าทำไมจำนวนเงินที่อยู่ในบัญชีรายรับรายจ่ายถึงมีมากกว่าเงินสดที่เก็บไว้ โดยใช้กระบวนการให้นาย ก (นามสมมติ) เป็นคนชี้แจงรายละเอียดต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง (สมาชิกภายในกลุ่มรถเกี่ยวข้าว) อย่างละเอียด ภายหลังได้ทำการชี้แจงแล้วทำให้ทราบว่า มีเงินในกลุ่มรถเกี่ยวข้าวขาดหายไป จำนวน 30,619 บาท โดยนาย ก (นามสมมติ) เป็นคนยอมรับว่าคนได้นำเงินดังกล่าวไปและตกลงที่จะชดใช้เงินให้แก่กลุ่มรถเกี่ยวข้าวโดยในการทำการไถ่เกลี้ย ครั้งนี้ สมาชิกในกลุ่มให้ความพึงพอใจ ในการรับผิดชอบของนาย ก (นามสมมติ) ในการที่ยอมชดใช้เงินจำนวนที่ขาดหายไป โดยในการทำการไถ่เกลี้ยในครั้งนี้สามารถคลี่คลายปัญหาของสมาชิกภายในกลุ่มลงได้ โดยที่ทั้งนาย ก (นามสมมติ) และสมาชิกภายในกลุ่มไม่มีเรื่องบาดหมางและขัดแย้งกัน

อย่างไรก็ตามในการทำกระบวนการนั้นต้องการให้ทั้งสองฝ่าย คือ สมาชิกภายในกลุ่มรถเกี่ยวข้าวและนาย ก (นามสมมติ) ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการเงินของกลุ่มสามารถที่จะเข้าใจกันและไม่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จากนั้นสมาชิกภายในกลุ่มเข้าในการยอมรับและให้โอกาสที่จะให้นาย ก (นามสมมติ) เข้าร่วมการบริหารจัดการภายในกลุ่มได้โดยที่ไม่มีข้อกังวลใจต่อไป

กรณีที่สอง การแย่งน้ำในการทำนา สำหรับกรณีศึกษานี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 โดยมี นาย ข (นามสมมติ) อายุ 24 ปี ประกอบอาชีพทำนาโดยนาย ข (นามสมมติ) ต้องการนำไปใช้ในการทำนา โดยที่ตนได้นำน้ำที่มาจากลำเหมืองแบ่งเข้าที่นาของตน โดยในหมู่บ้านมีมติว่าถ้าหากผู้ใดต้องการที่จะใช้น้ำในการทำนาต้องมาลงชื่อแสดงความจำนงที่จะต้องใช้น้ำพร้อมกับจำนวนไร่ในการทำนา โดยในการทำนาและการนำน้ำเข้าที่นาของนาย ข (นามสมมติ) ก็ถือเป็นเรื่องที่ชาวบ้านต้องทำตามปกติ ต่อมาพอถึงเวลาเก็บพระอาทิตย์ตกดินได้มี นาย ค (นามสมมติ) ได้มาแย่งน้ำในการทำนาของนาย ข (นามสมมติ) โดยที่นาย ข (นามสมมติ) เดินทางมาพบเห็นพอดีทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทชกต่อยกันเกิดขึ้นและมีการใช้อาวุธต่อกัน ณ บริเวณทุ่งนา จึงเป็นเหตุผลที่นำไปสู่กระบวนการจัดการในกรณีนี้

สำหรับกระบวนการจัดการกรณีการแย่งน้ำในการทำนานั้น มีนายเกษม พานวนทิส อดีตผู้ใหญ่บ้านและดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการกรณีความขัดแย้งทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นระหว่างนาย ข (นามสมมติ) และนาย ค (นามสมมติ) ในเหตุการณ์นี้ ภายหลังจากที่เหตุการณ์การทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นถึงขั้นทำร้ายร่างกายกันจนได้รับบาดเจ็บทำให้นาง ส (นามสมมติ) มารดาของนาย ข (นามสมมติ) ได้เข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะเป็นการทะเลาะวิวาทจนได้รับบาดเจ็บเข้าโรงพยาบาล จากนั้นคู่กรณีทั้ง 2 พร้อมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เดินทางมาขอคำปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน

ในกรณีที่เกิดขึ้นทำให้ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการในการดำเนินงานศูนย์ฯ ประชุมหารือหาแนวทางในการไกล่เกลี่ยเพื่อความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน เนื่องจากคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายเป็นราษฎรบ้านดอกลงทั้ง 2 ท่าน อีกทั้งบริเวณบ้านยังอยู่ตรงข้ามกัน โดยในการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นคู่กรณี ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงพร้อมใจกันเข้ามาดำเนินกระบวนการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้าน โดยมีผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยจำนวน 10 คน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและญาติทั้ง 2 ฝ่ายเข้ามาเจรจาโดยผู้ใหญ่บ้านได้สอบถามถึงข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันเกิดเหตุ ทำให้มีข้อยุติการขัดแย้งดังนี้ โดยนาย ค (นามสมมติ) ยอมรับว่าได้ทำร้ายร่างกายของนาย ข (นามสมมติ)จริงโดยนาย ค (นามสมมติ)ขอชดใช้เงินจำนวน 5,000 บาท เพื่อเป็นค่าทำขวัญและค่ารักษาพยาบาลให้นาย ข (นามสมมติ) แต่ต้องมีเงื่อนไขว่า นาย ข (นามสมมติ) จะต้องให้มารดาไปเพิกถอนการแจ้งความ ณ สถานีตำรวจที่ได้แจ้งความไว้ โดยมตินี้ทั้ง 2 ฝ่ายต่างตกลงและได้มีการทำการบันทึกมติข้อตกลงร่วมกันและทั้ง 2 ฝ่ายสัญญาว่าจะไม่ให้มีการพิพาทในเรื่องนี้เกิดขึ้นอีกต่อไป โดยมีมติทั้งสองฝ่ายรวมกับญาติ ต่างตกลงและยอมรับได้โดยไม่มีข้อคัดค้านแต่อย่างใด โดยในการดำเนินกระบวนการในกรณีนี้ทางประธานศูนย์ให้ข้อคิด ว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นเพื่อนบ้านที่มีบริเวณบ้านใกล้เคียงกัน หากเป็นคดีความขึ้นมา ก็จะเดือดร้อนกันทุกฝ่าย เสียทั้งค่าใช้จ่ายและเสียเวลามากกว่าคดีจะสิ้นสุด คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจึงยินยอมไกล่เกลี่ยในที่สุด อีกทั้งในกรณีชาวบ้านในหมู่บ้านจะให้ความสนใจในกรณีนี้มาก ถือได้ว่ากรณีนี้มีความยุติลงได้ทั้งคู่กรณี มีทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดต่างตกลงยินยอมกันได้ ถือว่าเป็นจุดสำเร็จของการกระทำการกระบวนการแต่ทั้งนี้ในการทำการกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของความเป็นธรรมโดยคณะกรรมการในการดำเนินกระบวนการนั้นจะต้องไม่เป็นญาติพี่น้องกับทั้งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายโดยเด็ดขาด เข้าเป็นการแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมและไม่ลำเอียงในการทำการกระบวนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้น

จากกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนกระบวนการในการไกล่เกลี่ยได้คือ เมื่อเกิดกรณีพิพาทเกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย หรือขัดแย้งกันภายในกลุ่มอาชีพ ตลอดจนความขัดแย้งของคนในชุมชน หากเรื่องราวที่เกิดขึ้นคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะส่งเรื่องมายังผู้นำชุมชนอาทิประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน หรือผู้ใหญ่บ้าน เมื่อได้รับเรื่องแล้ว ผู้นำชุมชนพร้อมปราชญ์ชาวบ้านตัวแทนคณะกรรมการ แคนนำในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมถึงผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับ หรือผู้ทรงความรู้ในหมู่บ้าน จะทำการปรึกษาหารือกัน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย เมื่อผู้นำและคณะกรรมการ

แกนนำได้ปรึกษากันเรียบร้อยแล้ว ลำดับต่อมาจึงเป็นขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย บุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยประกอบด้วย

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน	ประธาน
ผู้ใหญ่บ้าน	คณะกรรมการ
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	คณะกรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ	ที่ปรึกษา
ผู้ทำกระทำความผิด	
ผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่าย	

ในกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้น ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้ เรื่องราวความขัดแย้งก็จะนำไปสู่การคลี่คลาย และเกิดความสมานฉันท์ขึ้นทั้งสองฝ่าย โดยมีการบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เป็นกรณีๆไป หากกรณีใดที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ภายในศูนย์ฯ เรื่องราวข้อพิพาทดังกล่าวก็จะถูกส่งต่อไปยังยุติธรรมกระแสหลักคือ ตำรวจ อัยการ ศาล ต่อไป

โดยจะเห็นได้ว่าขั้นตอนและกระบวนการทำการไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้ง เกิดขึ้นในชุมชนหากสามารถยุติปัญหาลงได้ด้วยการตกลงพร้อมใจกันทั้งสองฝ่ายจะนำมาสู่ความสงบสุข แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย รวมทั้งญาติพี่น้องและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แต่ถ้าในการดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่สามารถยุติลงได้ โดยที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ นั้นก็จะนำมาซึ่งความแตกแยกและเกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนไม่สิ้นสุด และหากมีการนำตัวผู้ที่มีความขัดแย้งส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักก็จะเป็นการสูญเสียทั้งเวลาและโอกาสที่ยังอาจเป็นคติความขึ้นมา โดยที่ความนั้นอาจยุติได้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยของชุมชน

ปัจจุบันศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านดอกแดงเป็นที่พึ่งของประชาชนในเรื่องการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นรวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากเดิมหากชาวชุมชนปัญหาหรือต้องการข้อยุติใด ก็ต้องไปปรึกษาทนายความ หรือตำรวจ แต่เมื่อมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกิดขึ้นในชุมชนของตนเองหากเกิดปัญหาหรือข้อพิพาทขึ้นมา ก็จะมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยภายในชุมชน เมื่อไกล่เกลี่ยกันแล้วผลที่ตามมาคือการก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน ปัญหาการขัดแย้งบาดหมางกันในชุมชนก็จะลดน้อยลง ถือเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนและสร้างความสมานฉันท์เกิดขึ้นในชุมชนได้

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ภาวการณ์พัฒนาของชุมชนดอกแดงโดยชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งผลกระทบทางด้านกายภาพพื้นที่ (ดิน น้ำ สิ่งแวดล้อม ที่ทำกิน) เศรษฐกิจ (ความผันผวนทางด้านรายได้ ความไม่มั่นคงในอาชีพ)

สังคม (การอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่แบ่งแยก) และการปกครอง (รูปแบบของการสร้างกรอบกติการ่วมกัน) เหล่านี้ล้วนเป็นพัฒนาการที่มีมาตั้งแต่ในอดีต ที่ส่งผลต่อปัจจุบัน ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนดอกแดงมีทิศทางและรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น โดยนำเอาข้อผิดพลาดในอดีตมาเป็นประสบการณ์ร่วม ที่จะกำหนดแนวทางปฏิบัติของชุมชน จึงเกิดการพัฒนาร่วมระหว่างองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ รวมถึงวัดของชาวพุทธ และโบสถ์ของชาวคริสต์ ก็มีบทบาทสำคัญต่อรูปแบบการพัฒนที่เกิดขึ้น

เมื่อทำการศึกษาถึงตัวแปรที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนดอกแดงนั้น พบว่าจะมีลำดับพัฒนาการที่เป็นขั้นตอนและมีความเชื่อมโยงกันของตัวแปร ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการด้านกายภาพพื้นที่ โดยชาวชุมชนได้ร่วมกันสร้างทัศนคติที่เป็นการปรับใช้ทรัพยากรโดยไม่พึ่งพาสารเคมีเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอก อีกทั้งยังเสริมสร้างสุขภาวะให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน ในด้านนี้ชุมชนยังได้ร่วมกันปกป้องและเรียกร้องสิทธิชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และใช้ประโยชน์ร่วมของชุมชนตามวิถีกิจกรรมอันเป็นรากฐานของชาวชุมชนดอกแดง ตัวแปรต่อมาที่ปรากฏและนำไปสู่การศึกษาวิจัยนี้คือด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยพบว่าชุมชนดอกแดงได้มีการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นมาเพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อรองรับความผันผวนจากเศรษฐกิจกระแสหลักจากภายนอก โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ ตัวแปรที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือด้านสังคม พบว่าชุมชนดอกแดงมีเอกลักษณ์และรูปแบบของชุมชนอันเป็นผลจากพัฒนาการจากข้อขัดแย้งในอดีต ซึ่งในปัจจุบันมีการร่วมมือที่จะเสริมสร้างสังคมของตนให้เกิดคุณค่าร่วมของคนในชุมชนโดยไม่แบ่งแยก ประการสุดท้ายคือ การสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้เกิดขึ้นต่อชาวชุมชน โดยพบว่าชาวดอกแดงได้ร่วมสร้างสถาบันทางการปกครองเป็นที่ยึดถือในกรอบที่เป็นกฎคอบควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถสรุปผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ว่า ชุมชนดอกแดงมีพัฒนาการที่เป็นการ “เรียนรู้อดีต เข้าใจปัจจุบัน เพื่อร่วมวางแผนในอนาคต” ปรากฏในรูปแบบกิจกรรม รวมถึงโครงการหรือองค์กรต่างๆ ที่แสดงออกมาในลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำ แสดงบทบาทด้านความรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ โดยการแสดงออกที่เป็นภาพสะท้อนเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนดอกแดงให้สามารถดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต